

I

*(Meddelanden)***KOMMISSIONEN****MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET OCH RÅDET****EN MER SAMORDNAD EUROPEISK AVTALS RÄTT****EN HANDLINGSPLAN**

(2003/C 63/01)

Sammanfattning

Med kommissionens meddelande om avtalsrätt från juli 2001 inleddes ett samråds- och diskussionsförfarande om hur de problem som uppstår genom olikheterna i avtalsrätten inom EU ska behandlas på EU-nivå. Denna handlingsplan bibehåller förfarandets samrådande karaktär och för fram kommissionens slutsatser. Den bekräftar resultatet av förfarandet, dvs. att man inte behöver överge den sektorspecifika strategin. Handlingsplanen sammanfattar även de problem som framkommit under samrådsförfarandet och som gäller behovet av en enhetlig tillämpning av gemenskapens avtalsrätt samt av att den inre marknaden fungerar smidigt.

I handlingsplanen föreslås en blandning av icke-lagstadgade och lagstadgade bestämmelser för att lösa dessa problem. Förutom lämpliga sektorspecifika åtgärder omfattar detta bestämmelser

- för att öka samstämmigheten i gemenskapens regelverk på avtalsrättens område,
- för att främja utarbetandet av standardavtalsklausuler inom hela unionen, och
- för att undersöka om icke-sektorspecifika åtgärder, t.ex. ett frivilligt instrument, kan behövas för att lösa problemen på den europeiska avtalsrättens område.

Kommissionen kommer att fortsätta med att lägga fram sektorspecifika förslag när sådana behövs men kommer också att sträva efter att när så krävs och är möjligt öka samstämmigheten mellan de instrument som ingår i gemenskapens avtalsrättsliga regelverk, såväl i fråga om instrumentens lydelse som deras genomförande och tillämpning. I lämpliga fall kommer förslagen att ta hänsyn till den gemensamma referensram, som kommissionen har för avsikt att utarbeta genom forskning och med hjälp av alla berörda parter. Med denna gemensamma referensram bör man kunna vara säker på alltid hitta den bästa lösningen med avseende på gemensam terminologi och gemensamma bestämmelser, dvs. vid definition av grundläggande begrepp och abstrakta villkor som "avtal" eller "skada" och bestämmelser som är tillämpliga när det t.ex. gäller icke-fullgörelse av avtal. En översyn av gemenskapens gällande avtalsrätt skulle kunna åtgärda konstaterade brister i fråga om överensstämmelse, höja den redaktionella kvaliteten, förenkla och förtydliga befintliga bestämmelser, anpassa befintlig lagstiftning till ekonomisk, kommersiell och övrig utveckling som inte förutsågs när den antogs och täppa till luckor i gemenskapslagstiftning som har skapat problem vid tillämpningen. Det andra syftet med den gemensamma referensramen är att den ska utgöra grunden för ytterligare överväganden om ett frivilligt instrument på området europeisk avtalsrätt.

För att uppmuntra berörda parter till att utarbeta standardavtalsklausuler, vill kommissionen underlätta utbyte av information om befintliga och planerade initiativ både på EU-nivå och inom medlemsstaterna. Vidare avser kommissionen att publicera riktlinjer, som ska klargöra för berörda parter vilka begränsningar som gäller.

Slutligen förväntar sig kommissionen att få synpunkter på huruvida vissa problem kan kräva icke-sektorspecifika åtgärder, t.ex. ett frivilligt instrument på området europeisk avtalsrätt. Kommissionen har för avsikt att inleda en diskussion om lämpligheten, den eventuella rättsliga formen, innehållet och den rättsliga grunden för eventuella lösningar.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	<i>Sida</i>
1. Inledning	4
2. Beskrivning av den pågående processen	4
3. Identifierade problemområden	5
3.1 Enhetlig tillämpning av gemenskapslagstiftningen	5
3.2 Konsekvenser för den inre marknaden	7
4. Förslaget tillvägagångssätt: En blandning av icke-lagstadgade och lagstadgade åtgärder	10
4.1 Att förbättra kvaliteten på gemenskapens regelverk på avtalsrättens område	10
4.2 Att främja utarbetande av standardavtalsklausuler på EU-nivå	14
4.3 Fortsatt diskussion om lämpligheten av icke-sektorspecifika åtgärder, t.ex. ett frivilligt instrument, på området europeisk avtalsrätt	15
5. Slutsatser	16
Bilaga	19

1. INLEDNING

1. I juli 2001 offentliggjorde kommissionen sitt meddelande om europeisk avtalsrätt⁽¹⁾. Meddelandet var det första samrådsdokumentet, som utfärdats av Europeiska kommissionen, i vilket det förutsågs en mera grundläggande diskussion om hur de problem som uppstår genom olikheterna i avtalsrätten inom EU ska behandlas på EU-nivå. Syftet med denna handlingsplan är att den ska utgöra en uppföljning av meddelandet.
2. Genom meddelandet inleddes en process med samråd och diskussion. Kommissionen är medveten om att det är en långsiktig process och tänker upprätthålla dess samrådskaraktär. Endast genom samtliga EU-institutioners och alla aktörers oavbrutna engagemang är det möjligt att säkerställa att slutresultatet av denna process tillgodoser alla inblandade ekonomiska aktörers praktiska behov och slutligen godkänns av alla berörda parter. Av denna anledning har kommissionen beslutat att lägga fram denna handlingsplan som grund för ytterligare samråd.
3. Syftet med denna handlingsplan är särskilt att få synpunkter på en föreslagen blandning av icke-lagstadgade och lagstadgade bestämmelser, dvs. att öka samstämmigheten i gemenskapens regelverk på avtalsrättens område, för att främja utarbetandet av standardavtalsklausuler inom hela unionen och undersöka om icke-sektorspecifika åtgärder, t.ex. ett frivilligt instrument, kan behövas för att lösa problemen på den europeiska avtalsrättens område. Handlingsplanen utgör i sig ett steg framåt i den pågående diskussionen om utvecklingen inom den europeiska avtalsrätten.

2. BESKRIVNING AV DEN PÅGÅENDE PROCESSEN

4. Genom meddelandet om europeisk avtalsrätt inleddes ett samrådsförfarande som inbringade talrika bidrag från regeringar och aktörer, inbegripet företag, verksamma jurister, akademiker och konsumentorganisationer. Sedan processen inleddes fortsätter det att strömma in post. Fram till idag har kommissionen fått 174 svar på meddelandet.
5. Avsikten med meddelandet var att bredda debatten om europeisk avtalsrätt och ge kommissionen möjlighet att inhämta information om behovet av mera långtgående gemenskapsåtgärder på avtalsrättens område. Kommissionen sökte information om huruvida problem uppstår genom skillnader i avtalsrätt mellan medlemsstaterna. I meddelandet frågas särskilt om problem i samband med

slutande, tolkning och tillämpning av transnationella avtal kan utgöra hinder för en väl fungerande inre marknad. Kommissionen var också intresserad av om olika nationella avtalsrättsliga bestämmelser avskräcker från eller ökar kostnaderna för transnationella transaktioner och ville även ha synpunkter på hur det befintliga angreppssättet av sektorsvis harmonisering av avtalsrätten skulle kunna leda till tänkbara brister i samstämmighet på gemenskapsnivå eller till problem med att EG-rätten inte tillämpas på ett enhetligt sätt samt att de nationella genomförandebestämmelserna tillämpas olika.

6. Kommissionen var också intresserad av att få synpunkter på vilken form dessa lösningar skulle ges. För att man ska kunna definiera tänkbara lösningar innefattar meddelandet en icke-uttömmande förteckning över tänkbara lösningar, alternativ I–IV.
7. Det framgick inte av något av bidragen att det sektorsvisa angreppssättet som sådant skulle leda till problem eller att det borde överges. Alla bidragslämnare har icke desto mindre reagerat på de olika förslagen. Det var endast en liten minoritet som föredrog alternativ I, där det föreslogs att man skulle låta marknaden lösa de identifierade problemen. Alternativ II, dvs. att genom gemensam forskning utveckla gemensamma principer för den europeiska avtalsrätten, stöddes av många. En överväldigande majoritet stödde alternativ III, där det föreslogs att den befintliga gemenskapslagstiftningen skulle förbättras på avtalsrättens område. Majoriteten var, åtminstone i detta skede, emot alternativ IV som syftade till ett nytt instrument för europeisk avtalsrätt. Ett stort antal bidragslämnare föreslog dock att man skulle fundera vidare på detta alternativ mot bakgrund av en framtida utveckling i enlighet med alternativen II och III.
8. Kommissionen har lagt stor vikt vid att det ska råda öppenhet på alla stadier i samrådsförfarandet. Alla bidragen har med författarnas tillstånd offentliggjorts på kommissionens webbsida (Reaktioner på meddelandet om europeisk avtalsrätt⁽²⁾). Internet används också som ett forum för att offentliggöra en sammanställning som analyserade dessa reaktioner (Sammanställning av reaktioner på meddelandet om europeisk avtalsrätt⁽³⁾). Denna sammanställning har rönt stort intresse⁽⁴⁾ och en uppdaterad version bifogas denna handlingsplan. Detta intresse utgör tillsammans med den stora mängden vetenskapliga artiklar bevis på att de idéer som fördes fram i meddelandet föll i god jord och att kommissionen har mandat att fortsätta sitt arbete på det här området. Resultatet av detta samråd ligger till grund för handlingsplanen.

9. Europaparlamentet antog den 15 november 2001 en "resolution om tillnärmning av medlemsstaternas civil- och handelsrätt" ⁽⁵⁾. Resolutionen som är ställd till kommissionen kräver en detaljerad handlingsplan med åtgärder på kort, medellång och lång sikt inom ramen för en fastställd tidsplan.
10. Rådet antog en rapport om behovet av tillnärmning av medlemsstaternas civilrättsliga lagstiftning ⁽⁶⁾ den 16 november 2001 där rådet särskilt beaktade behovet av att be kommissionen att, som uppföljning på samrådsförbandet, framlägga alla tillämpliga iakttagelser och rekommendationer, eventuellt i form av en grön- eller vitbok, före slutet av 2002.
11. I sitt yttrande av den 17 juli 2002 ⁽⁷⁾, betonade Europeiska ekonomiska och sociala kommittén behovet av att söka globala lösningar på det här området. Kommittén anser dock att så länge sådana lösningar inte är möjliga, är inrättandet av en enhetlig och generell europeisk avtalsrätt, t.ex. i form av en förordning, att föredra. Denna förordning skulle kunna väljas av parterna på medellång sikt och på lång sikt bli ett gemensamt instrument, som parterna fortfarande kan avtala bort om de skulle vilja tillämpa en viss nationell lagstiftning (en "opt-out"-lösning).
12. Europeiska unionen har satt som mål att utveckla ett område med frihet, säkerhet och rättvisa, exempelvis genom initiativ i frågor som rör civilrättsligt samarbete. De åtgärder som föreslagits och beskrivs i denna handlingsplan integreras bl.a. inom samma målsättning. De är särskilt anpassade till grönboken om omvandlingen av Romkonventionen från 1980 ⁽⁸⁾ om tillämplig lag på avtalsförpliktelser till ett gemenskapsinstrument och dess modernisering ⁽⁹⁾.
13. Grönboken och denna handlingsplan kompletterar varandra. De internationella privaträttsliga bestämmelser som ingår i Romkonventionen eller ett eventuellt framtida gemenskapsinstrument har stor betydelse, eftersom de fastställer vilken lag som är tillämplig. De är särskilt nära förbundna med en åtgärd som föreslås i denna handlingsplan, dvs. att undersöka om icke-sektorspecifika åtgärder, som t.ex. ett frivilligt instrument, behövs och är genomförbara. Om sådana instrument skulle genomföras, kan de förväntas innehålla materiella lagbestämmelser för vissa avtal. De internationellt privaträttsliga bestämmelserna kommer dock även fortsättningsvis att spela en viktig roll såtillvida att dessa bestämmelser kommer att avgöra om sådana instrument ska tillämpas, om dessa valts som den lagstiftning som avtalet faller under.
3. IDENTIFIERADE PROBLEMMOMRÅDEN
14. Många av bidragen till det samråd som inleddes genom kommissionens meddelande om europeisk avtalsrätt pekar på konkreta, praktiska problem. Andra framhåller mera generellt att de skillnader som föreligger mellan olika nationella avtalsrättsliga bestämmelser verkligen skapar problem, både med avseende på en enhetlig tillämpning av gemenskapslagstiftningen och för en väl fungerande inre marknad. Brist på samstämmighet i själva gemenskapslagstiftningen kritiserades också av många bidragslämnare och en del gav konkreta exempel. Det framgick dock inte av något av bidragen att det sektorsvisa angreppssättet som sådant skulle leda till problem eller att det borde överges.
15. Nedan följer en kortfattad typbestämning av de identifierade problemen. Avsikten är inte att diskutera alla enskilda detaljer som togs upp i bidragen (den läsare som önskar ytterligare information tillråds att studera bilagan till denna handlingsplan eller de individuella bidragen) och det kan inte heller förutsättas att de reaktioner som kommit in som svar på kommissionens meddelande utgör en komplett bild av alla de problem som kan förekomma. Den här korta uppräknings av särskilda problem kan ändå vara till nytta för att ge läsaren en allmän idé om vilka utmaningar som står för dörren, och kan kanske även stimulera debatten.
- 3.1 **Enhetlig tillämpning av gemenskapslagstiftningen**
16. Olika typer av problem har nämnts. En typ av brist på överensstämmelse som nämdes och som är inbyggd i gemenskapslagstiftningen på avtalsrättsens område är att liknande situationer hanteras olika utan relevanta grunder för olika behandling. Här framhölls problemen med olikartade villkor och rättsföljder i några av de direktiv som är tillämpliga på samma handelssituation. Exemplet omfattade olika villkor beträffande ångerrätten i direktiven om hemförsäljning ⁽¹⁰⁾, tidsdelning ⁽¹¹⁾, distansförsäljning ⁽¹²⁾ och distansförsäljning av finansiella tjänster ⁽¹³⁾, särskilt villkoren beträffande ångerveckans längd och metoderna för att beräkna den. Andra exempel rörde motstridiga tillvägagångssätt beträffande kraven på information i direktivet om elektronisk handel ⁽¹⁴⁾ och de två direktiven om distansförsäljning eller motstridiga informationskrav i olika konsumentskyddsdirektiv med avseende på avtalsrätt.
17. En annan typ av brist på överensstämmelse som nämdes avsåg fall då flera av gemenskapens rättsakter under vissa omständigheter kan vara tillämpliga, vilket ger

motstridiga resultat. Ett exempel som nämndes gäller det begränsade skadeståndsansvaret i direktivet om paketresor⁽¹⁵⁾ i förbindelse med konventionen om vissa enhetliga bestämmelser för internationella lufttransporter⁽¹⁶⁾ å ena sidan och förordningen om lufttrafikföretags skadeståndsansvar vid olyckor⁽¹⁷⁾ å andra sidan⁽¹⁸⁾. Ett annat exempel rör samtidig tillämpning av direktiven om hemförsäljning och tidsdelning i enlighet med EG-domstolens dom i målet *Travel Vac*⁽¹⁹⁾.

18. Kritik framfördes också beträffande användningen av två olika lagstiftningsmetoder parallellt i ett och samma direktiv. Detta skulle kunna leda till brister i samstämmigheten inom direktivets eget system. Ett exempel på detta gällde skillnaden i tillvägagångssätt med avseende på tillämplig lagstiftning om marknadsföring och avtalsrätt i direktivet om elektronisk handel. Denna brist på samstämmighet inom direktivets system skulle också kunna få konsekvenser för den nationella tillämpningslagstiftningen. Ett exempel, som nämndes, är att i direktivet om handelsagenter samexisterar⁽²⁰⁾ begreppen "gottgörelse" och "ersättning", och en medlemsstat hade vid genomförandet inte valt ett av begreppen utan infört båda. Enligt relevanta deltagarbidrag leder detta till brist på rätts säkerhet med avseende på handelsbruk och rättspraxis. Många bidragslämnare kritiserade hur abstrakta juridiska uttryckssätt används i direktiven. Bland dessa återfinns grundläggande uttryck som "avtal", "skada" och mera specifika som "skäligen ersättning", "bedräglig användning" och "varaktig form".
19. En del av det här generella problemet är att dessa uttryck antingen inte definieras alls eller ges en alltför vittomfattande definition⁽²¹⁾. Avsaknaden av gemensamma definitioner eller förekomsten av alltför vittomfattande definitioner i direktiven gör att de nationella lagstiftarna får stort utrymme för egna tolkningar vid genomförandet. Även om de nationella tillämpningsbestämmelserna överensstämmer med det berörda direktivet, kan de likväl orsaka brister i samstämmigheten när de tillämpas på liknande fall.
20. I andra fall har abstrakta uttryck definierats i en del direktiv men inte i andra. Uttrycket "skada" har t.ex. definierats i direktivet om skadeståndsansvar för produkter⁽²²⁾ med avseende på detta direktiv, men inte i direktivet om handelsagenter eller i direktivet om paketresor. Uttrycket "varaktig form" har definierats i direktivet om distansförsäljning av finansiella tjänster men inte i det allmänna direktivet om distansförsäljning.
21. Ett problem som togs upp vid samrådet gällde om en definition som angivits i ett direktiv i ett sådant fall också kan användas för tolkning av andra direktiv, dvs. om det berörda abstrakta uttrycket kan tolkas mot bakgrund av gemenskapens hela regelverk eller åtminstone den del som i huvudsak berörs. Detta metodologiska tillvägagångssätt användes av generaladvokaten i *Simone Leitner/TUI Deutschland GmbH & Co KG*⁽²³⁾. I det här speciella fallet tolkade EG-domstolen det allmänna uttrycket "skada" bara enligt direktivet om paketresor och gick emot sin generaladvokat. Det är dock ett faktum att detta beslut inte kan betraktas som generellt. Men om tolkningen av ett abstrakt uttryck enligt ett särskilt direktiv ska ses som den styrande principen, då kan en sådan tolkning leda till fragmentering av nationell lagstiftning. De medlemsstater som har refererat till ett befintligt nationellt rättsligt begrepp med en allmän definition i sin tillämpningslagstiftning kan t.ex. bli tvungna att anpassa denna befintliga definition i syfte att tillämpa detta abstrakta uttrycks särskilda betydelse enligt det berörda direktivet.
22. Flera bidragslämnare kommenterade helt allmänt att den nationella lagstiftaren står inför ett dilemma när det gäller fragmentering av nationella avtalsrättsliga bestämmelser. Antingen kommer genomförandet av direktiv med begränsad omfattning att föra med sig en mycket mera omfattande anpassning av det nationella rättssystemet än vad som faktiskt var avsikten med gemenskapsåtgärden, eller också kommer genomförandet att begränsas till enbart genomförande av det aktuella direktivet. Det kan i en del fall skapa bristande samstämmighet inom det nationella rättssystemet.
23. En annan problemkategori rörde brist på samstämmighet vid tillämpning av det nationella genomförandet, som en konsekvens av att begrepp, som är oförenliga med den befintliga nationella lagstiftningen, införs vid genomförandet av direktiv⁽²⁴⁾. Här framkom också att vissa nationella lagstiftare behåller den befintliga nationella lagstiftningen parallellt när de genomför ett direktiv och på så sätt skapas en situation som leder till rättsosäkerhet, som t.ex. det faktum att en medlemsstat har två lagar om oskäliga avtalsvillkor. En del lagstiftare skapade också osäkerhet genom att de genomförde direktivbestämmelser som grundades på främmande begrepp, t.ex. uttrycket "ersättning", när direktivet om handelsagenter genomfördes i en medlemsstat.
24. Principen om minimiharmonisering i konsumentskyddslagstiftningen kritiserades, eftersom man inte skulle kunna uppnå de enhetliga lösningar för liknande situationer som krävs på den inre marknaden. De exempel som nämndes rörde skillnader mellan medlemsstaterna med avseende på ångerveckan inom ramen för direktiven om hemförsäljning, tidsdelning och distansavtal, finansiella gränsvärden vid genomförande av lagstiftning avseende

direktivet om hemförsäljning och motstridiga begrepp vid genomförandet av bilagan till direktivet om oskäliga avtalsvillkor⁽²⁵⁾. Bland annat kritiserades att bilagan dels genomförs som en bindande "svart lista" med oskäliga avtalsvillkor, dels som en vägledande "grå lista"⁽²⁶⁾.

3.2 Konsekvenser för den inre marknaden

25. De hinder som beskrivs i detta kapitel omfattar åtgärder som förhindrar eller hämmar transnationella transaktioner som, direkt eller indirekt, kan härledas till skillnader i nationell avtalslagstiftning eller till den juridiska komplexiteten i dessa skillnader, och som skulle kunna innebära att sådana transaktioner förbjuds, förhindras eller på annat sätt blir mindre förmånliga.
26. Innan man tar upp särskilda problem med hur den inre marknaden fungerar, är det viktigt att nämna den allmänna distinktionen mellan problem som orsakas av tvingande och icke-tvingande bestämmelser. En del bidragslämnare framhåller att de största problemen på avtalsrättens område är ett resultat av de bestämmelser som begränsar avtalsfriheten.
27. Det har redan påpekats⁽²⁷⁾ att en mängd problem med transnationella avtal skulle kunna undvikas, åtminstone för den ena avtalsparten, genom val av adekvat tillämplig lagstiftning. Parterna skulle också kunna välja alternativet att förhandla fram komplexa avtal som täcker in alla de rättsfrågor som kan tänkas uppstå. Det har dock framhållits att denna strategi inte är till hjälp i fråga om tvingande bestämmelser i en lagstiftning som inte har varit föremål för lagval, men som ändå är tillämplig. Ett stort antal samrådsbidrag nämner faktiskt skillnaderna mellan tvingande nationella bestämmelser inom avtalsrätten som ett särskilt problem, som dessutom förvärras genom den elektroniska handelns tillväxt.
28. Ett antal bidrag, särskilt från exportindustrin, har dock också understrukit att val av tillämplig lagstiftning inte alltid är kommersiellt realistiskt eller önskvärt.
29. För det första har en avtalspart utan stark ekonomisk förhandlingsposition ingen möjlighet att genomdriva sitt val av lagstiftning i förhandlingarna. Man har också påpekat att kostnaderna för juridisk rådgivning om okänd tillämplig lagstiftning kommer att bli avsevärda och innebära kommersiella risker för en sådan avtalspart⁽²⁸⁾ och då kanske lösningen ändå inte blir den ekonomiskt mest fördelaktiga.
30. Detta är särskilt viktigt för små och medelstora företag, eftersom de har proportionellt högre kostnader för juridisk hjälp. Detta kan få till följd att små och medelstora företag antingen avstår från transnationell verksamhet helt och hållet eller att de hamnar i ett oförmånligt konkurrensläge jämfört med de inhemska aktörerna⁽²⁹⁾.
31. För det andra har det under samrådet betonats att denna situation är ännu mindre tilltalande för konsumenterna. Deras nationella lagstiftning är i de flesta fall inte den lagstiftning som är tillämplig på avtalet. Detta kan bero på att affärsmannens lagstiftning väljs som den tillämpliga lagstiftningen enligt standardklausuler, eller på grund av att den objektivt bedöms som den tillämpliga lagstiftningen enligt artikel 4 i Romkonventionen. Artikel 5 i Romkonventionen ger inte konsumenten särskilt mycket stöd, eftersom den inte är tillämplig när det gäller en aktiv konsument som vill dra fördel av de möjligheter som den inre marknaden erbjuder. Då man kan förutsätta att den typiska konsumenten saknar kunskap om utländsk lagstiftning, kommer han eller hon att ha stort behov av juridisk rådgivning innan ett transnationellt avtal sluts.
32. Slutligen kan skillnaden mellan tvingande och icke-tvingande bestämmelser förefalla tydlig i teorin, men vara mindre uppenbar i praktiken. I många avtal avtalas i praktiken inte befintliga dispositiva rättsregler bort genom införande av särskilt förhandlade klausuler rörande problemet i fråga, och i vissa väljs inte ens tillämplig lagstiftning. Att dessa luckor finns beror inte på att de avtalslutande parterna oförmåga att inse problemet eller att de inte ville välja sin egen lagstiftning som den som skulle tillämpas för avtalet. Det handlar mera om ett beslut där tydligheten som vinnas genom att förhandla fram nya klausuler som täpper till dylika luckor vägs mot kostnaderna för en sådan förhandling. I sådana fall kan avtalsparterna rimligen anse att förhandlingsinsatsen helt enkelt inte motsvarar den ekonomiska fördelen eller den kommersiella risken att förlora kunden, och hoppas därför i stället att det eventuella problemet inte uppstår. De berörda icke-tvingande bestämmelserna i den tillämpliga lagstiftningen har då i verkligheten blivit "tvingande".
33. Under samrådet framkom att detta i synnerhet gäller allmänna och mycket grundläggande rättsregler, t.ex. slutande av avtal, bedömning av avtalets giltighet, icke-fullgörande eller delvis eller felaktigt fullgörande av avtalsvillkoren och följderna härav.
34. Detta leder omedelbart till den första kategorin av särskilda problem som togs upp vid samrådet. I många

- bidrag kritiserades föreliggande olikheter i bestämmelserna för grundläggande avtalsrättsliga frågor, vilket skapar problem och medför högre transaktionskostnader. Exemplet rör olikartade bestämmelser för representation av utländska företag och konsekvenserna med avseende på dokumentets giltighet/godkännande. I bidragen framhålls att det enda sättet att uppnå rättssäkerhet är att anlita lokal juridisk rådgivning för att t.ex. säkerställa att dokumenten är giltiga och har bindande verkan, och detta anses vara en dyr och obehaglig lösning på ett vardagligt problem.
35. Andra exempel rör de hinder som skapas av olikheter i kraven på avtalens utformning. Detta rör särskilt de formella kraven, t.ex. kravet att vissa avtal måste slutas inför notarie eller att handlingar måste bestyrkas, vilket är tvingande för vissa avtal och innebär högre kostnader för företag och konsument. Detta gäller också kravet på att vissa avtal ska vara skriftliga eller avfattade på ett visst språk⁽³⁰⁾.
36. En annan problemkategori som nämndes i många bidrag rörde olikheterna i bestämmelserna för att inkludera och tillämpa standardavtalsvillkor. Inom vissa rättssystem räcker det med en referens till standardvillkor, men på andra måste dessa villkor fogas till avtalet eller undertecknas separat. I en del medlemsstater, exempelvis Italien (artikel 1341 codice civile), måste vissa villkor undertecknas var för sig för att vara giltiga. Sådana bestämmelser kan vara tillämpliga oberoende av vilken lagstiftning som valts av avtalsparterna.
37. Det föreligger stora skillnader mellan medlemsstaterna när det gäller vilka avtalsvillkor som betraktas som oacceptabla (och följaktligen ogiltiga) i en domstol. I en del medlemsstater, exempelvis Tyskland och de nordiska länderna, utövar domstolarna sträng kontroll över att avtalsvillkoren är skäliga, även vid handel mellan företag. Andra medlemsstater utövar en begränsad kontroll genom tolkning eller genom att bara tillåta särskilda avtalsklausuler i handelsavtal.
38. Detta skapar osäkerhet för företag som använder standardvillkor och har också negativ effekt på användningen av de färdiga standardavtal, som togs fram just för att underlätta transnationella transaktioner och för att kunna användas i alla rättssystem. Olika standardavtal måste i själva verket användas i olika medlemsstater och på så sätt blir det omöjligt att använda samma handelsmodell för hela den inre marknaden.
39. Detta leder fram till ytterligare en ofta nämnd problemkategori som gäller skillnaden i nationella bestämmelser med avseende på klausuler, som undantar eller begränsar det avtalsrättsliga ansvaret i specialavtal eller standardavtalsvillkor, samt om dessa kommer att erkännas av rättsväsendet i en annan medlemsstat. Här finns exempel som tar upp frågan om leverantörernas totala ansvar för dolda fel (*vices cachés*) enligt fransk rättspraxis, samt den tvingande regel som enligt tjeckisk lagstiftning omöjliggör begränsning av det avtalsrättsliga ansvaret för framtida skador. I detta sammanhang tog bidragen också upp olika nationella bindande bestämmelser med avseende på preskriptionstid. De exportinriktade industrierna framhöll att leverantörens obegränsade ansvar skulle kunna medföra mycket stora handelsrisker och att detta kunde avskräcka från eller förhindra slutande av avtal om transnationella transaktioner.
40. Inom ramen för det avtalsrättsliga ansvaret betonades det i en del bidrag också att okunnighet om särskilda krav i den berörda tillämpliga avtalsrätten ofta medför oförutsedda utgifter. Exempelen omfattade bl.a. handelsmäns skyldighet att omedelbart reklameradefekta varor, enligt den tyska handelslagen (§ 377), för att behålla rätten till ersättning och *bref délai* enligt artikel 1648 i den franska civillagen.
41. Ett stort antal bidrag tog upp problemen med olikartade nationella bestämmelser om avtalsrätt å ena sidan och bestämmelser om överlåtelse av äganderätt och säkerhetsrätter i lös egendom å andra sidan⁽³¹⁾. De nationella bestämmelserna om äganderättens övergång skiljer sig åt och av den anledningen även tidpunkten för denna övergång. Detta kan dessutom bero på vilken sorts avtal det gäller, vilket, som redan påpekats, varierar mellan de olika nationella rättssystemen. Dessutom bör man hålla i minnet att möjligheten att välja lagstiftning bara gäller avtalsrättsliga bestämmelser, och inte bestämmelser som är tillämpliga på sakrätter, t.ex. övergång av äganderätt, där den tillämpliga lagstiftningen är *lex rei sitae* (lagen i det land, på den ort, där en fast eller lös sak finns). Många företag är inte medvetna om denna begränsning. Det har påpekats att gemenskapslagstiftningen⁽³²⁾ tar upp en del av problemet genom att fastställa giltigheten beträffande klausuler om äganderättsförbehåll, men längre än så sträcker den sig inte.
42. Äganderättsförbehåll från ägarens sida regleras olika inom olika rättssystem och de berörda avtalsklausulernas effektivitet varierar på grund av detta. Detta gäller i ännu högre grad eventuella utökningar där äganderättsförbehållet t.ex. även omfattar krav på det inköpspris som uppstår då köparen sålt varorna på nytt⁽³³⁾ eller på produkter som tillverkats av de sålda varorna⁽³⁴⁾. Dessa utökningar kan också täcka framtida krav som inte bara gäller inköpspriset för de speciella varor som levererats enligt ett visst försäljningsavtal, utan alla köparens utestående skulder⁽³⁵⁾.

43. När det gäller försäljning av varor med äganderättsförbehåll medför ofta olikheterna i bestämmelserna att "säkerheten" som föreskrivs i avtalet försvinner i det ögonblick då varan i fråga passerar gränsen. Rent allmänt kan man konstatera att olikheterna i bestämmelserna om säkerheter innebär stora risker för aktörerna på marknaden. På utbudssidan blir konsekvensen att säljaren måste söka efter andra typer av säkerheter, t.ex. bankgarantier, som blir avsevärt mycket dyrare och som, om man ska vara realistisk, ligger utanför de små och medelstora företagens kapacitet. Resultatet på efterfrågesidan blir att handelskrediter som av säljaren tillhandahålls för köparen kommer att stiga i pris, eftersom säljarens risk antingen ökar eller minskar betydligt beroende på tillgång till säkerhet i egendom och dess rättsliga effektivitet. Denna risk kan endast delvis nedbringas genom dyrbar juridisk rådgivning.
44. Liknande problem har nämnts inom den finansiella tjänstesektorn som lämnar transnationella krediter, vilket bara är möjligt om motsvarande säkerheter har ställts. Det har påpekats att analys av giltigheten av de transnationella överföringarna av säkerheter kräver djupgående och dyrbar juridisk rådgivning, vilket avskräcker från eller förhindrar sådana transnationella transaktioner. Därutöver har det framhållits att sådana analyser tar lång tid och kan bli den kritiska faktor som omöjliggör hela operationen, i fall då det gäller transnationella transaktioner i syfte att finansiera kapitaltillskott för att förhindra insolvens.
45. Det förekommer framför allt att vissa försäkringsinstrument för lös egendom inte är kända i andra medlemsstater och upphör att gälla om de försäkrade varorna förs över en gräns. Ett exempel gäller överföring av lös egendom från Tyskland till Österrike i enlighet med den avtalsrättsliga överenskommelsen i ett s.k. Sicherungsübereignung. Dessa skillnader har också haft negativ inverkan på möjligheten att ingå transnationella leasingavtal.
46. Bidragen visade också på skillnader i nationell avtalsrätt beträffande kreditöverlåtelse. Dessa skillnader i bestämmelserna med avseende på factoring togs upp som ett problem, eftersom överlåtelsen av fordringar är ett viktigt instrument för finansiering av exporttransaktioner. Det är särskilt vissa medlemsstater som begränsar möjligheten att överlåta framtida fordringar, eller en större mängd fordringar, medan andra har en liberalare syn på denna fråga. Följden blir att factoringindustrin stöter på allvarliga problem i en del medlemsstater men gynnas av lagstiftningen i andra, och detta skulle kunna leda till en snedvridning av konkurrensen. Liknande skillnader förekommer när det gäller giltigheten av de klausuler i försäljnings- och serviceavtal som förbjuder överlåtelse av de fordringar som dessa avtal kan ge upphov till. I bidragen framhålls att factoringföretag hindras från att erbjuda sina tjänster utanför den medlemsstat där de är hemmahörande, genom att de använder samma typ av avtal inom hela gemenskapen. De skulle i vilket fall som helt bli tvungna att genomföra en mycket noggrann analys av de olika nationella lagstiftningarna.
47. På området för finansiella tjänster konstateras i bidragen att företag inte kan, eller avskräcks från att, erbjuda finansiella transnationella tjänster, eftersom produkterna har utformats i enlighet med lokala rättsliga krav, eller därför att tillämpning av avvikande krav inom andra rättssystem, skulle ge upphov till orimliga kostnader eller en oacceptabel rättsosäkerhet. Om ett företag trots detta bestämmer sig för att sälja över gränserna, kommer det att mötas av avsevärda konkurrensnackdelar jämfört med de lokala tjänsteleverantörerna. Att kunna välja lagstiftning vid handelstransaktioner mellan företag kommer bara delvis att minska detta problem.
48. Samma problem uppstår särskilt i samband med försäkringsavtal. Av bidragen framgår att de många olika nationella bestämmelser som styr livförsäkringsavtal, andra massriskförsäkringar än livförsäkringar samt obligatoriska försäkringar, utgör en spärr för utvecklingen av transnationella försäkringstransaktioner. Det som verkar lockande i ett avtalsprojekt på nationell nivå kan komma att försvinna vid en transnationell situation där helt andra lagstiftningskrav måste uppfyllas. När det gäller massriskförsäkringar kan lagvals-klausuler eventuellt minska problemet. De är dock inte tillåtna i de övriga fallen. Att formulera en enda försäkring som skulle kunna marknadsföras på samma villkor på olika europeiska marknader har visat sig omöjligt i praktiken.
49. På området för cabotage trafik, dvs. vägtransporter som utförs i en medlemsstat av ett transportföretag som är hemmahörande i en annan medlemsstat, uppgavs att några värdmedlemsstater⁽³⁶⁾ utesluter lagval och insisterar på att deras nationella bestämmelser ska tillämpas. Dessa olikheter i ansvarssystemen leder inte bara till högre försäkringskostnader, vilket rent allmänt ökar kostnaden för cabotage trafik, utan kan också medföra snedvridning av konkurrensen.
50. På konsumentskyddsområdet klagas många företag över de stora olikheterna i de nationella systemen, vilket skapar problem för transnationella transaktioner vid handel mellan företag och konsument. Detta tillskrivs i huvudsak det faktum att gemenskapsdirektiven på området grundar sig på principen om minimiharmonisering, vilken ger medlemsstaterna möjlighet att behålla bestämmelser som är fördelaktigare för konsumenterna än de

som föreskrivs i gemenskapslagstiftningen. Gemenskapslagstiftningen har lett till en viss grad av konvergens, men det är fortfarande svårt för företag att utveckla distributionsmetoder som kan tillämpas inom hela den inre marknaden, eftersom de bestämmelser som medlemsstaterna antagit som går längre än den minimiharmonisering som följer av gemenskapslagstiftningen, ofrånkomligen skiljer sig åt. Dessutom är bestämmelserna för konsumentskydd ofta tvingande, även om de sträcker sig längre än till minimiharmonisering, och har ibland utsträckts till att omfatta relationerna mellan företag.

51. Problemen ovan har identifierats av aktörer och andra deltagare i samrådet som följde meddelandet om europeisk avtalsrätt. I nästa avsnitt kommer kommissionen att lägga fram förslag på en blandning av icke-lagstadgade och lagstadgade insatser för att ta itu med några av dessa problem. Dessa förslag ska ses mot bakgrund av det begränsade antal bidrag som erhållits vid samrådet.

4. FÖRESLAGET TILLVÄGAGÅNGSSÄTT: EN BLANDNING AV ICKE-LAGSTADGADE OCH LAGSTADGADE ÅTGÄRDER

52. I en del fall finns förmodligen redan den rättsliga grunden för att lösa de kartlagda problemen i EG-fördraget, fastän den nuvarande handlingsplanen inte tar ställning med avseende på om de identifierade hindren är förenliga med gemenskapslagstiftningen. I andra fall kan såväl icke-lagstadgade som lagstadgade lösningar krävas. Kommissionen påminde i sin nyligen framtagna "Handlingsplan för en bättre och enklare lagstiftning" om att det, förutom lagstiftningsinstrumenten (förordningar, direktiv, rekommendationer), finns andra verktyg som, under vissa omständigheter, kan användas för att nå målen i fördraget, genom att förenkla lagstiftningsarbetet och lagstiftningen i sig (samreglering, självreglering, frivilliga branschspecifika avtal, den öppna samordningsmetoden, finansiellt stöd och informationskampanjer)⁽³⁷⁾. Kommissionen är medveten om att denna blandning av icke-lagstadgade och lagstadgade åtgärder inte kommer att lösa alla de problem som beskrivits. De kommer dock att kunna lösa vissa av problemen.

53. Alla lösningar som föreslagits kan inte genomföras inom samma tidsram. Initiativ har redan tagits, eller kommer snart att tas, inom ett antal sektorer för att uppdatera gällande direktiv eller för att föreslå nya. Åtgärder som kommer att främja standardavtalsklausuler kan vidtas inom ett år. Att skapa en gemensam referensram är ett mellansteg då det gäller att förbättra kvaliteten på gemenskapens lagstiftning på avtalsrättens område. Här

kommer att krävas såväl forskning som omfattande insatser från alla berörda parter. Forskningen kommer att ske inom ramen för det sjätte ramprogrammet för forskning och teknisk utveckling och kommer därför att vara beroende av tidpunkterna för respektive inbjudan att ansöka om bidrag. Under alla förhållanden räknar man med att resultat ska kunna föreligga inom tre år efter att forskningen påbörjats.

54. Att förbättra gemenskapens befintliga och framtida regelverk är en nyckelåtgärd. Kommissionen kommer att fortsätta sitt arbete med att förbättra gemenskapens befintliga regelverk⁽³⁸⁾ och förväntar sig att den gemensamma referensramen, så snart den blir tillgänglig och i den utsträckning som är lämpligt, kommer att vara till hjälp i detta avseende. I samband med denna handlingsplan kommer en diskussion om ett frivilligt instrument att inledas och denna diskussion ska genomföras parallellt med processen. Resultatet av kommissionens undersökning kan inte förväntas förrän någon gång efter att den gemensamma referensramen slutgiltigt fastställts.

4.1 Att förbättra kvaliteten på gemenskapens regelverk på avtalsrättens område

55. Som redan sagts är en av de slutsatser man kan dra efter samrådet att EU kan fortsätta med den sektorspecifika strategin. Samrådet har dock också understrukt behovet av att öka samstämmigheten i gemenskapens befintliga regelverk på avtalsrättens område och att undvika onödiga brister på samstämmighet i nya regelverk. Av denna anledning avser nu kommissionen att vidta ett antal åtgärder som syftar till att öka samstämmigheten för gemenskapens regelverk på avtalsrättens område, bl.a. genom att förbättra kvaliteten på lagstiftningen.

56. Målet är att få ett regelverk för europeisk avtalsrätt som utmärks av en hög grad av samstämmighet, i såväl lydelse som genomförande och tillämpning. I de fall då skillnader mellan bestämmelser i direktiv kan förklaras med skillnader i de problem som direktiven avser att lösa krävs dock inget ingrepp. Skillnader i villkor och begrepp, som inte kan förklaras genom skillnader i de problem man försöker åtgärda, bör avlägsnas.

57. Ett förbättrat regelverk för gemenskapen bör både förstärka den enhetliga tillämpningen av gemenskapslagstiftningen och bidra till att transnationella transaktioner fungerar smidigt, och på så sätt medverka till fullbordandet av den inre marknaden. Ett förbättrat regelverk bör t.ex. förhindra att liknande situationer behandlas olika, utan att det finns en berättigad orsak till olika behandling. Motstridiga resultat bör också undvikas och abstrakta juridiska uttryckssätt bör definieras på ett konsekvent sätt, så att samma abstrakta term kan användas och betyda samma sak i flera olika direktiv. På det sättet bör regelverket indirekt avhjälpa fragmenteringen av de nationella avtalsrättsliga och samtidigt främja en konsekvent tillämpning av bestämmelserna. Ett sådant regelverk skulle svara mot behovet av en enhetlig tillämpning av gemenskapslagstiftningen, i enlighet med EG-domstolens praxis⁽³⁹⁾.
58. Kommissionen kommer att försöka uppnå en hög grad av samstämmighet på avtalsrättens område. När den gemensamma referensramen blir tillgänglig kommer kommissionen att vid läge och möjlighet använda den och införa motsvarande bestämmelser i sina lagstiftningsförslag.
62. a) Som angavs ovan finns det tre syften med den gemensamma ramen. För det första kan kommissionen använda den gemensamma referensramen på avtalsrättens område när det befintliga regelverket ska revideras och nya åtgärder föreslås. På så sätt borde man kunna vara säker på alltid hitta den bästa lösningen med avseende på gemensam terminologi och gemensamma bestämmelser, dvs. vid definition av grundläggande begrepp och abstrakta villkor som "avtal" eller "skada" och bestämmelser som är tillämpliga när det t.ex. gäller icke-fullgörelse av avtal. I det här sammanhanget bör avtalsfrihet vara den styrande principen och restriktioner bör enbart föreskrivas när det föreligger mycket starka skäl. Man strävar efter att i den mån det är möjligt åstadkomma ett sammanhängande regelverk på området europeisk avtalsrätt som grundar sig på gemensamma grundläggande bestämmelser och gemensam terminologi. Den andra målsättningen går ut på att få ett instrument som kan uppnå en högre grad av tillnärmning mellan avtalsrätten i EU:s medlemsstater och eventuella relevanta länder utanför gemenskapen. Den tredje målsättningen innebär att kommissionen ska grunda sina diskussioner på om icke-sektorspecifika åtgärder, t.ex. ett frivilligt instrument, kan komma att behövas för att lösa problem på området för europeisk avtalsrätt inom den gemensamma referensramen.

4.1.1 En gemensam referensram

59. En gemensam referensram som fastställer gemensamma principer och gemensam terminologi på området för europeisk avtalsrätt ses av kommissionen som ett viktigt steg mot förbättring av regelverket om avtalsrätt. Denna gemensamma referensram kommer att bli ett offentligt tillgängligt dokument som kan vara till hjälp för EU-institutionerna i deras strävan att säkerställa större samstämmighet i det befintliga och framtida regelverket på området europeisk avtalsrätt. Denna referensram bör uppfylla behov och förväntningar hos de ekonomiska aktörerna på den inre marknaden som syftar till att bli världens mest dynamiska ekonomi⁽⁴⁰⁾.
60. Om den gemensamma referensramen blir allmänt accepterad som den modell för europeisk avtalsrätt som bäst motsvarar de ekonomiska aktörernas behov, kommer den troligen också att användas som referensram för nationella lagstiftande församlingar inom EU, och förmodligen även i relevanta länder utanför gemenskapen när de ska fastställa nya bestämmelser om avtalsrätt eller ändra befintliga. Referensramen kan på så sätt komma att utjämna de olikheter som föreligger mellan olika avtalsrättsliga system inom EU.
61. Följande synpunkter ska ge en anvisning om vilka målen är, vilka frågeställningar som ska ingå och de organisatoriska aspekterna.
63. b) Kommissionen har för avsikt att finansiera omfattande forskning på detta område för att säkerställa att den gemensamma referensramen uppfyller de ekonomiska aktörernas behov, och kan erbjuda en modell för lagstiftningsinsatser inom avtalsrätten. Vilka områden som ska omfattas av forskningsverksamheten och vad de ska innehålla framgår av dessa syften. Forskningsverksamheten bör koncentreras till de områden som omfattas av denna handlingsplan och meddelandet om europeisk avtalsrätt⁽⁴¹⁾.

Även om de enskilda detaljerna i den gemensamma referensramen kommer att bestämmas med utgångspunkt i forskningsresultaten och bidragen från de ekonomiska aktörerna, kan man dock räkna med att nedanstående punkter kommer att finnas med:

- Den bör i huvudsak omfatta avtalsrätt, framför allt de berörda transnationella avtalstyperna, t.ex. försäljnings- och serviceavtal.
- Allmänna bestämmelser som avser såväl slutande av avtal, avtals giltighet och avtalstolkning som bestämmelser om fullgörelse, icke-fullgörelse och ersättning bör tas med liksom bestämmelser om kreditsäkerhet avseende lös egendom och obehörig vinst.

Det finns många grundläggande källor som ska beaktas i första hand:

- Man måste dra nytta av befintliga nationella rättssystem för att finna eventuella gemensamma nämnare, utveckla gemensamma principer samt, i förekommande fall, för att finna den bästa lösningen.
- Det är särskilt viktigt att beakta de olika nationella domstolarnas rättspraxis, speciellt de högsta rättsinstanserna, och fastställd avtalspraxis.
- Det befintliga regelverket och relevanta bindande internationella instrument, framför allt För-
enta nationernas konvention angående avtal om internationella köp av varor (CISG) ⁽⁴²⁾, bör analyseras.

64. Syftet med denna handlingsplan är inte att utarbeta de principer eller den terminologi som ska utgöra innehållet i den gemensamma referensramen. Referensramens innehåll kommer i vilket fall som helst att bestämmas av dess målsättning. Det första målet är att förbättra och förenkla det befintliga regelverket och att säkerställa samstämmighet i det framtida regelverket. Med detta avses att den gemensamma referensramen ska tillhandahålla gemensamma lösningar på problem som kan identifieras i regelverket. Detta skulle t.ex. kunna gälla problem med samstämmigheten eller att abstrakta uttryck används utan definition i gemenskapslagstiftningen medan de samtidigt kan representera ett rättsligt begrepp som regleras olika i olika nationella rättsordningar. Den bör dessutom möjliggöra kartläggning av gemensam terminologi för särskilda grundläggande begrepp eller att finna den bästa lösningen på typiska problem avseende det framtida regelverk som ska föreslås. Slutligen ska den gemensamma referensramen också utgöra en grund för den fortsatta diskussionen om ett frivilligt instrument på området för europeisk avtalsrätt. I detta sammanhang kan den fungera som ett första försök att formulera tillämpliga principer och bestämmelser.

65.

Forskningsverksamheten bör resultera i en bedömning av de ekonomiska konsekvenserna för de ekonomiska aktörerna, dvs. industrier, återförsäljare, verkamma jurister och konsumenter. Kommissionen avser i vilket fall som helst att genomföra ett omfattande samråd med aktörer och andra berörda parter när det gäller utkastet till den gemensamma referensramen för att säkerställa att den motsvarar de ekonomiska aktörernas behov.

66. c) Beträffande de organisatoriska aspekterna bör det understrykas att kommissionen inte har för avsikt att "uppfinna hjulet på nytt" i fråga om forskningsverk-

samheten. Tvärtom är det anmärkningsvärt att det aldrig förr har pågått så mycket forskningsverksamhet på området europeisk avtalsrätt. Det är av stor vikt att denna forskningsverksamhet fortsätter och exploateras fullt ut. Det centrala målet är därför att kombinera och samordna pågående forskning för att placera in den inom en gemensam ram som följer upp flera bredare ansatser.

67. Ny forskning är bara önskvärd för att täppa till luckor som inte täcks av den forskningsverksamhet som pågår på de berörda områdena. De områden som ska täckas in enligt ovan utesluter inte att ett pågående forskningsprojekt kan fortsätta bortom dessa områden, eftersom det kan finnas nödvändiga länkar till andra områden, t.ex. egendoms- eller skadeståndslags-
tiftning.

68. Forskningsverksamheten på det ovannämnda området skulle kunna få bidrag från det sjätte ramprogrammet för forskning och teknisk utveckling ⁽⁴³⁾. I "integrationsprogrammet", prioritering sju, "Medborgare och styrelseformer i ett kunskapssamhälle" presenteras den analytiska och intellektuella ramen för detta. Man räknar med att forskning på området europeisk avtalsrätt kommer att finnas med bland de första ansökningsomgångarna som kommer att offentliggöras inom denna prioritering. Mot bakgrund av de frågor som är aktuella skulle man vid genomförandet kunna använda ett av de nya instrument som fastställts i sjätte ramprogrammet i syfte att ytterligare strukturera och integrera forskningsverksamheten på detta område.

4.1.2 Hög kvalitet och samstämmighet i gemenskapens lagstiftning på avtalsrättens område

69. Av handlingsplanen för bättre och enklare lagstiftning framgår ⁽⁴⁴⁾ att kommissionen anser det mycket viktigt att bibehålla höga kvalitetsnormer och samstämmighet i hela lagstiftningsprocessen.

70. Denna åtgärd stämmer därför med den övergripande strategin beträffande EU:s institutioner, som syftar till att förenkla lagstiftningen och öka kvaliteten på gemenskapslagstiftningen. Vid Europeiska rådets möte i Lissabon fick kommissionen mandat ⁽⁴⁵⁾, vilket bekräftades vid toppmötena i Stockholm, Laeken och Barcelona ⁽⁴⁶⁾, att lägga fram en samordnad strategi för hur man ska gå vidare med förenklandet av lagstiftningen. Kommissionen har sedan 2001 varit engagerad i en vittomfattande

- samrådsprocess med övriga institutioner och medlemsstater som den delar ansvaret för gemenskapslagstiftningen med, och en viktig debatt har inletts om att förenkla rättsakterna, förbättra deras kvalitet och effektivitet och om hur man på ett bättre sätt samråder med och engagerar det civila samhället i EU:s beslutsprocesser.
71. I detta sammanhang representerar vitboken om styrelseformer som antogs i juli 2001⁽⁴⁷⁾, tillsammans med handlingsplanen för förenklad lagstiftning, ett dynamiskt uttryck för den politiska viljan att reformera lagstiftningen. Vitboken om styrelseformer understryker det behov som Europeiska unionen har av att "hela tiden sträva efter bättre kvalitet, ökad genomslagskraft och förenkling av lagstiftningen"⁽⁴⁸⁾. Handlingsplanen för en bättre och enklare lagstiftning syftar bland annat till att förbättra kvaliteten på lagstiftningsförslagen. Här påpekas att "målet för en bättre och enklare lagstiftning är att gemenskapslagstiftningen i högre grad anpassas för att kunna reglera befintliga problem, utmaningen med utvidgningen och de tekniska och lokala förhållandena. Genom en mindre komplex utformning bör medlemsstaterna och berörda aktörer lättare kunna tillämpa lagstiftningen samtidigt som den blir mer begriplig och mer lättillgänglig för alla. Slutmålet är att uppehålla en stor rättslig säkerhet inom den union som snart kommer att utvidgas och att skapa en ökad dynamik för aktörerna i näringslivet och på arbetsmarknaden och därmed bidra till att öka medborgarnas förtroende för den verksamhet som gemenskapen bedriver"⁽⁴⁹⁾.
72. Redan i sitt meddelande om europeisk avtalsrätt tillkännagav kommissionen följande: "Att förbättra kvaliteten på befintlig lagstiftning innebär för det första att uppdatera befintliga instrument. Kommissionen avser att bygga vidare på redan genomförda insatser när det gäller konsolidering, kodifiering och omarbetning av befintliga instrument och fokusera på insyn och tydlighet. Den redaktionella kvaliteten skulle också kunna ses över och uppställning och terminologi kan bli mer konsekvent. Förutom ändringar i rättsakternas uppställning ska man mer systematiskt fokusera på att förenkla och förtydliga innehållet i redan befintlig lagstiftning. Slutligen ska kommissionen utvärdera gemenskapslagstiftningens effekter och vid behov ändra befintliga rättsakter"⁽⁵⁰⁾.
73. I sitt meddelande om en strategi för konsumentpolitik 2002–2006⁽⁵¹⁾ underströk kommissionen behovet av en större samordning av konsumentavtalsrätten inom EU, vilket särskilt skulle innebära en översyn av befintlig konsumentavtalsrätt, i syfte att avlägsna brister i samstämmigheten, täppa till luckor och förenkla lagstiftningen.
74. För att säkerställa samstämmighet inom ramlagstiftningen om finansiella tjänster har kommissionen sagt att den kommer att lansera ett tredelat åtgärds paket för att säkerställa ökad konvergens när det gäller bestämmelser för konsument- och investerarskydd. Den tredje åtgärden innebär en översyn av de nationella bestämmelserna om konsumentavtal om finansiella tjänster⁽⁵²⁾. Under samrådet har det också understrukits att avtal spelar en avgörande roll för finansiella tjänster, särskilt inom bankverksamhet och försäkring. På dessa områden består tjänsterna ofta av en rad formuleringar och villkor som uttrycks i ett avtal. Med tiden har medlemsstaterna utvecklat bestämmelser som påverkar de formuleringar och villkor som får eller inte får ingå i ett försäkringsavtal eller något annat avtal om finansiella tjänster. Omfattningen av dessa skillnader i bestämmelser kan påverka de produkter som erbjuds över gränserna. Ytterligare samstämmighet kan komma att behövas beträffande sådana åtgärder så att det kan göras en avvägning mellan å ena sidan behovet av att skapa en ökad överensstämmelse mellan de nationella bestämmelserna och å andra sidan behovet av att främja produktinnovation och produktval⁽⁵³⁾. Att förbättra kvaliteten på gemenskapens regelverk så att det blir mera konsekvent⁽⁵⁴⁾ inom det avtalsrättsliga området betraktas därför som ett särskilt viktigt initiativ i detta sammanhang och skulle utgöra en uppföljande åtgärd till handlingsplanen om förenklad lagstiftning.
75. Denna åtgärd har övergripande stöd från andra EU-institutioner och även från det civila samhället. Både rådet och Europaparlamentet har understrukit behovet av samstämmighet, förbättring och konsolidering inom det befintliga regelverket. Det samråd som kommissionen genomfört visar att denna åtgärd får nästan unisont stöd av alla bidragslämnare, särskilt från industrin och verksamma jurister. Kommissionen anser därför att man snabbt bör ta itu med att säkerställa samstämmighet och konsekvens inom befintlig och framtida gemenskapslagstiftning.
76. För att lösa detta problem måste samstämmighet inom gemenskapslagstiftningen säkerställas mot bakgrund av de identifierade problemområdena. Detta innebär följande:
- Åtgärda de konstaterade motsägelserna i gemenskapens avtalsrätt.
 - Se över den redaktionella kvaliteten.
 - Förenkla och förtydliga befintlig lagstiftning.
 - Anpassa befintlig lagstiftning till ekonomisk, kommersiell och övrig utveckling som skett efter att den antogs.

- Täppa till luckor i gemenskapslagstiftning som har skapat problem vid tillämpningen.
77. Konsolidering⁽⁵⁵⁾, kodifiering⁽⁵⁶⁾ och omarbetning⁽⁵⁷⁾ av befintliga instrument, med betoning på insyn och tydlighet, kommer att övervägas där så är lämpligt.
78. Dessa åtgärder skulle endast beröra de harmoniserade områdena, dvs. enbart hantera områden som åtminstone delvis redan omfattas av gemenskapslagstiftningen. Det skulle dock inte bara gälla det befintliga regelverket utan också framtida åtgärder för att säkerställa samstämmighet inom hela regelverket.
79. Kommissionen har för avsikt att genomföra ovannämnda åtgärder och att lägga fram andra förslag om behov av sektorsvis harmonisering uppstår. Den räknar med att så snart det är läge och möjlighet ska den gemensamma referensramen kunna användas som ett verktyg för bättre samordning vid genomförandet av dessa åtgärder. Den gemensamma referensramen skulle t.ex. kunna tillhandahålla definitioner och grundläggande bestämmelser, vilka skulle kunna användas för att förbättra det befintliga regelverket och integreras i det framtida regelverket.
80. I handlingsplanen för bättre lagstiftning hade kommissionen föreslagit att man skulle säkerställa att alla betydande ändringar som Europaparlamentet och rådet införde i kommissionens förslag vid den första behandlingen inte skulle kunna förändra kvaliteten på själva rättsakten, eftersom det är väsentligt att upprätthålla hög standard beträffande kvalitet och samstämmighet under hela lagstiftningsförfarandet⁽⁵⁸⁾. Som en följd av detta bör den gemensamma referensramen på området europeisk avtalsrätt inte bara kunna användas av kommissionen som riktlinje vid förberedande av kommissionsförslag, utan också vara användbar för rådet och Europaparlamentet om de skulle vilja föreslå ändringar.
- 4.2 Att främja utarbetande av standardavtalsklausuler på EU-nivå**
81. Principen om avtalsfrihet är central i avtalsrätten i alla medlemsstaterna och gör det möjligt för avtalsparterna att sluta sådana avtal som bäst svarar mot deras särskilda behov. Denna frihet begränsas av vissa tvingande avtalsrättsliga bestämmelser eller krav som följer av annan lagstiftning. De tvingande bestämmelserna är dock begränsade och avtalsparterna åtnjuter en betydande grad av frihet när de förhandlar om vilka avtalsformuleringar och villkor de vill ha. Detta är särskilt viktigt om parterna vill sluta ett avtal med speciella särdrag eller ett avtal som ska täcka en komplex situation.
82. Icke desto mindre är parterna i de flesta fall, och särskilt när det gäller tämligen enkla och ofta återkommande transaktioner, intresserade av att använda standardavtalsklausuler. Genom att använda standardavtalsklausuler kan parterna spara in kostnaden för att förhandla fram ett avtal.
83. Sådana standardklausuler formuleras ofta av den ena avtalsparten, särskilt i det fall en av avtalsparterna har en tillräckligt stark förhandlingsposition för att genomdriva sina avtalsvillkor, antingen som säljare eller tjänsteleverantör eller som köpare av varor eller tjänster. I andra fall utvecklas ofta sådana standardavtalsklausuler av en grupp avtalsparter som representerar ena sidan i en avtalsförhandling eller, mera sällan, båda sidor, eller också kan de ha utvecklats av en tredje part.
84. Även om standardavtalsklausuler och villkor används i stor omfattning har flertalet utvecklats av parter från en och samma medlemsstat. Av den anledningen kan sådana avtalsvillkor eventuellt vara mindre väl anpassade till de särskilda behov som uppstår vid transnationella transaktioner. Kommissionen är dock medveten om att det förekommit initiativ där standardavtalsklausuler utvecklats med särskild inriktning på internationella transaktioner⁽⁵⁹⁾. Dessa avtalsvillkor används i ökad utsträckning också för avtal som sluts i en medlemsstat.
85. Detta visar att standardklausuler som utvecklats för att kunna användas i flera medlemsstater är mycket användbara, särskilt för transnationella transaktioner. Kommissionen anser att om sådana allmänna formuleringar och villkor skulle utarbetas i större utsträckning, så skulle de kunna lösa en del av problemen och hinder som framhållits. Detta är bakgrunden till att kommissionen avser att verka för att sådana formuleringar och villkor fastställs på följande sätt:
- a) Utbytet av information om initiativ ska underlättas
86. Som ett första steg i att främja utvecklingen av standardformuleringar och villkor för hela unionen måste en förteckning över befintliga initiativ, både på EU-nivå och i medlemsstaterna, fastställas. Så snart en sådan förteckning finns tillgänglig, skulle parter med intresse av att utveckla standardformuleringar och villkor kunna få ta del av informationen om liknande initiativ inom andra sektorer eller inom samma sektor i en annan medlemsstat. På så sätt skulle de kunna lära sig av andras misstag eller dra nytta av andras framgångar (best practices) och

- också kunna få namn och adress till motparter i andra medlemsstater, som skulle kunna vara intresserade av att göra en gemensam insats för att skapa standardformuleringar och villkor på EU-nivå.
87. Kommissionen tänker därför skapa en webbplats där företag, personer och organisationer, på eget ansvar, kan ⁽⁶⁰⁾ lägga ut information om befintliga eller planerade initiativ på detta område. Kommissionen kommer att inbjuda alla sådana företag, personer och organisationer att offentliggöra relevant information på denna webbplats. Kommissionen avser att utvärdera webbplatsens användbarhet tillsammans med användarna 18 månader efter dess lansering, för att eventuellt därefter vidta lämpliga åtgärder.
- b) Erbjudna riktlinjer om hur standardformuleringar och villkor ska användas
88. Kommissionens allmänna stöd för att utarbeta standardformuleringar och villkor på EU-nivå, snarare än för varje medlemsstat, bör dock inte tolkas som ett allmänt godkännande av sådana formuleringar och villkor. Standardformuleringarna och villkoren får således inte bryta mot EU:s bestämmelser eller motverka EU:s politik. Därför avser kommissionen att offentliggöra riktlinjer för att påminna berörda företag, personer och organisationer om att vissa rättsliga begränsningar och andra begränsningar gäller. Av uppenbara skäl måste standardformuleringar och villkor överensstämma med direktivet om oskäligen avtalsvillkor när detta direktiv är tillämpligt. Riktlinjerna kommer också att påminna parterna om att begränsningarna för sådana initiativ följer av EU:s konkurrensbestämmelser. Det är dessutom viktigt att säkerställa att standardavtalsklausuler och villkor utarbetas gemensamt av representanter från alla berörda grupper, inbegripet stora, små och medelstora industrier, företagare, konsumenter och yrkesverksamma jurister.
- 4.3 **Fortsatt diskussion om lämpligheten av icke-sektorspecifika åtgärder, t.ex. ett frivilligt instrument, på området europeisk avtalsrätt**
89. Under samrådet framkom krav på att fortsätta diskussionerna om lämpligheten av icke-sektorspecifika åtgärder på området europeisk avtalsrätt.
90. En del argument har framförts till förmån för ett frivilligt instrument som skulle ge avtalsparterna tillgång till en modern regelsamling, särskilt anpassad till transnationella
- avtal på den inre marknaden. Parterna skulle följaktligen inte behöva ta upp varje detalj i avtal som särskilt utformats eller förhandlats fram för detta syfte, utan skulle bara kunna hänvisa till detta instrument såsom tillämplig lagstiftning. Det skulle förse båda parter, både den ekonomiskt starkare och den svagare, med en acceptabel och passande lösning, och kravet på att den ena partens nationella lagstiftning måste tillämpas skulle försvinna, vilket också skulle underlätta förhandlingarna mellan parterna.
91. Med tiden skulle de ekonomiska aktörerna komma att bli förtrogna med dessa bestämmelser, på samma sätt som de kanske känner sig bevandrade i den nationella avtalsrätt som finns för närvarande. Det skulle vara viktigt för alla parter i ett avtal, särskilt för små och medelstora företag och konsumenter, och det skulle även underlätta dessa aktörers aktiva deltagande på den inre marknaden. Ett sådant instrument skulle följaktligen avsevärt underlätta det transnationella utbytet av varor och tjänster.
92. Kommissionen kommer att undersöka om icke-sektorspecifika åtgärder, t.ex. ett frivilligt instrument, kan komma att krävas för att lösa problemen på området europeisk avtalsrätt. Kommissionen avser att inleda en diskussion om lämpligheten, den eventuella formen, innehållet och den rättsliga grunden för att eventuellt vidta sådana åtgärder. Beträffande formen kunde man tänka sig att införa avtalsrättsliga bestämmelser på EU-nivå i form av en förordning eller rekommendation, som i stället för att ersätta den nationella avtalsrätten skulle existera parallellt med denna. Detta nya instrument skulle finnas på alla gemenskapsspråken. Det skulle antingen kunna vara tillämpligt på alla avtal som rör transnationella transaktioner eller bara på dem där parterna beslutar att tillämpa det genom en lagvalsklausul. Det senare skulle ge parterna största möjliga avtalsfrihet. De skulle enbart välja det nya instrumentet om det passade deras ekonomiska eller rättsliga behov bättre än den nationella lagstiftning som genom internationellt privaträttsliga bestämmelser har fastställts som den lagstiftning som är tillämplig på avtalet.
93. Det är kommissionens åsikt att avtalsfrihet bör vara en av de styrande principerna för ett sådant avtalsrättsligt instrument. Inskränkningar i denna frihet bör endast föreskrivas om de kan motiveras på goda grunder. Det bör därför vara möjligt för parterna att vid behov anta de speciella bestämmelserna i ett sådant nytt instrument, så snart det valts av avtalsparterna som den lagstiftning som är tillämplig på deras avtal ⁽⁶¹⁾.
94. Om det nya instrumentet tillämpas på ett avtal bör endast ett begränsat antal bestämmelser i denna regelsamling vara tvingande, t.ex. bestämmelser som syftar till att

skydda konsumenten. Diskussionen bör, bland annat, ta upp frågan om huruvida det frivilliga instrumentet (om det var ett bindande instrument) skulle kunna utesluta tillämpning av motstridiga tvingande nationella bestämmelser på de områden som de omfattar. Ett sådant instrument skulle därför säkerställa avtalsfrihet på två sätt. För det första kan parterna välja detta instrument som den lagstiftning som ska tillämpas och för det andra har de möjlighet, rent principiellt, att ändra de berörda bestämmelserna.

95. I en diskussion om ett icke-sektorspecifikt instrument kommer kommissionen självklart att beakta den gemensamma referensramen. Innehållet i den gemensamma referensramen bör i normala fall ligga till grund för utarbetandet av det nya frivilliga instrumentet. Det är för närvarande en öppen fråga om det nya instrumentet bör täcka hela den gemensamma referensramen eller bara delar av den, eller om den bara bör omfatta allmänna avtalsrättsliga bestämmelser eller även särskilda avtal.

96. Kommissionen vill gärna ha kommentarer om det frivilliga instrumentets räckvidd i förhållande till konventionen angående avtal om internationella köp (CISG). Det frivilliga instrumentet skulle kunna vara övergripande, dvs. även omfatta transnationella avtal för handel mellan företag och därigenom inkludera konventionens tillämpningsområde. Detta område skulle också kunna uteslutas från instrumentets tillämpningsområde, varigenom konventionen skulle förbli ensamt tillämplig.

97. Syftet med denna handlingsplan är att inbjuda EU-institutionerna och berörda aktörer att kommentera de förslag till åtgärder som nämnts i handlingsplanen.

5. SLUTSATSER

98. Syftet med denna handlingsplan är dels att få synpunkter på den föreslagna blandningen av icke-lagstadgade och lagstadgade åtgärder, dels att få underlag för fortsatt diskussion om ett frivilligt instrument på området europeisk avtalsrätt. Dessutom är avsikten att fortsätta den öppna, breda och detaljerade debatt, som inleddes med meddelandet om europeisk avtalsrätt, med deltagande från såväl Europeiska gemenskapens institutioner som allmänheten, inbegripet företag, konsumentorganisationer, forskare och verksamma jurister.

99. Alla parter som önskar delta i debatten ombeds sända in sina bidrag senast 16.5.2003. Bidragen, som helst bör vara i elektronisk form, ska sändas till European-Contract-Law@cec.eu.int, eller i övriga fall skriftligen till European Commission, 1049 Bryssel. Alla bidrag bör vara märkta

”Action Plan on European Contract Law”. För att stimulera en genomgripande diskussion av frågan har kommissionen publicerat handlingsplanen på kommissionens webbsida ”Europa” på: http://europa.eu.int/comm/consumers/policy/developments/contract_law/index_en.html. Bidragen kommer att publiceras på samma webbplats, förutom i de fall då avsändaren har begärt konfidentiell behandling.

- (1) Meddelande från kommissionen till rådet och Europaparlamentet om europeisk avtalsrätt, KOM(2001) 398 slutlig, 11.7.2001 (EGT C 255, 13.9.2001, s. 1).
- (2) http://europ.eu.int/comm/consumers/policy/developments/contract_law/index_en.html
- (3) Se föregående fotnot.
- (4) Enligt statistiken låg pressmeddelandet Feedback on Commission's European Contract Law initiative now published (IP/02/496, 3.4.2002) på 3:e plats under april 2002 bland alla kommissionens pressmeddelanden om man räknar träffarna på webbplatsen ”Europa”.
- (5) KOM(2001) 398, C5-0471/2001 – 2001/2187(COS), EGT C 140 E, 13.6.2002, s. 538; se även www.europarl.eu.int/plenary/default_en.htm
- (6) <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/01/st12/12735en1.pdf>
- (7) Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om meddelande till rådet och Europaparlamentet om europeisk avtalsrätt, ECOSOC INT/117 europeisk avtalsrätt, EGT C 241, 7.10.2002, s. 1.
- (8) Konvention om tillämplig lag på avtalsförpliktelser, öppnad för undertecknande i Rom den 19 juni 1980 (80/934/EEG; EGT L 266, 9.10.1980, s. 1; konsoliderad version: EGT C 27, 26.1.1998, s. 34).
- (9) KOM(2002) 654 slutlig.
- (10) Rådets direktiv 85/577/EEG av den 20 december 1985 för att skydda konsumenten i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler (EGT L 372, 31.12.1985, s. 31).
- (11) Europaparlamentets och rådets direktiv 94/47/EG av den 26 oktober 1994 om skydd för köparna vad avser vissa aspekter i avtal om nyttjanderätten till fast egendom på tidsdelningsbasis (EGT L 280, 29.10.1994, s. 83).
- (12) Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG av den 20 maj 1997 om konsumentskydd vid distansavtal (EGT L 144, 4.6.1997, s. 19).
- (13) Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/65/EG av den 23 september 2002 om distansförsäljning av finansiella tjänster till konsument, (EGT L 271, 9.10.2002, s. 16).
- (14) Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden – ”Direktiv om elektronisk handel” (EGT L 178, 17.7.2000, s. 1).
- (15) Rådets direktiv 90/314/EEG av den 13 juni 1990 om paketresor, semesterpaket och andra paketarrangemang (EGT L 158, 23.6.1990, s. 59).
- (16) Konvention om vissa enhetliga bestämmelser för internationella lufttransporter – ”Montrealkonventionen” (EGT L 194, 18.7.2001, s. 39).
- (17) Rådets förordning (EG) nr 2027/97 av den 9 oktober 1997 om lufttrafikföretags skadeståndsansvar vid olyckor (EGT L 285, 17.10.1997, s. 1).

- (18) Det bör noteras att förordning (EG) nr 2027/97 har ändrats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 889/2002 av den 13 maj 2002 (EGT L 140, 30.5.2002, s. 2). Ett mål i den senare förordningen är enligt skäl 6: "att ändra rådets förordning (EG) nr 2027/97 av den 9 oktober 1997 om lufttrafikföretagens skadeståndsansvar vid olyckor för att anpassa förordningen till bestämmelserna i Montrealkonventionen och därigenom skapa ett enhetligt ansvarssystem för internationella lufttransporter". I skäl 8 föreskrivs att "på den interna luftfarmsmarknaden görs inte längre någon skillnad mellan nationell och internationell transport, och det är därför lämpligt att såväl omfattningen som nivån av skadeståndsansvaret är detsamma för både internationella och nationella transporter inom gemenskapen".
- (19) Mål C-423/97 Travel-Vac S.L. mot Manuel José Antelm Sanchis [1999] ECR I-2195.
- (20) Rådets direktiv 86/653/EEG av den 18 december 1986 om samordning av medlemsstaternas lagar rörande självständiga handelsagenter (EGT L 382, 31.12.1986, s. 17).
- (21) Detta har också pekats ut som ett stort problem av den rådgivande högnivågruppen ("Mandelkern-gruppen", som inrättades av ministrarna med ansvar för offentlig förvaltning i november 2000, vars rapport överlämnades den 13 november 2001) i deras slutrapport om förenklad administration, s. 70.
- (22) Rådets direktiv 85/374/EEG av den 25 juli 1985 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om skadeståndsansvar för produkter med säkerhetsbrister (EGT L 210, 7.8.1985, s. 29).
- (23) Mål C-168/00 Simone Leitner mot TUI Deutschland GmbH & Co. KG, [2002] ECR I-2631.
- (24) Detta problem hade redan identifierats i slutrapporten från Mandelkern-gruppen om förenklad administration, s. 67.
- (25) Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 21.4.1993, s. 29).
- (26) En del medlemsstater har inte genomfört bilagan i sin nationella lagstiftning över huvud taget, utan inkluderat den i sitt förberedelsearbete; se EG-domstolens dom, 7.5.2002, kommissionen mot Sverige, C-478/99, [2002] ECR I-4147.
- (27) Se det redan nämnda meddelandet från kommissionen om europeisk avtalsrätt, punkt 28.
- (28) Detta framhölls för tjänsteområdet i rapporten från kommissionen om strategin för tjänster på den inre marknaden, s. 36, 42.
- (29) Jfr rapporten från kommissionen om strategin för tjänster på den inre marknaden, s. 8.
- (30) Beträffande språkbarriärerna på tjänsteområdet som direkt eller indirekt är en följd av olika rättsmiljöer, jfr rapporten från kommissionen om strategin för tjänster på den inre marknaden, s. 44.
- (31) Dessa synpunkter föranledde kommissionen att inleda en granskning av området (2002/EGT S 154-122573), 9.8.2002.
- (32) Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/35/EG av den 29 juni 2000 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner (EGT L 200, 8.8.2000, s. 35).
- (33) En del bidrag angav att dessa klausuler endast är i kraft i Frankrike och Tyskland.
- (34) En del bidrag angav att dessa klausuler endast är i kraft i Tyskland.
- (35) Av de inlämnade bidragen framgår att dessa s.k. "all-monies"-klausuler bara är i kraft i Förenade kungariket och Tyskland.
- (36) Jfr artikel 4 i rådets förordning (EG) nr 12/98 av den 11 december som fastställer villkoren för att transportföretag ska få utföra nationella persontransporter på väg i en annan medlemsstat än den där de är hemmahörande (EGT L 4, 8.1.1998, s. 10) och jfr rådets förordning (EEG) nr 3118/93 av den 25 oktober 1993 om förutsättningar för transportföretag att utföra inrikes godstransporter på väg i en medlemsstat där de inte är etablerade.
- (37) Meddelande från kommissionen – Handlingsplan för en bättre och enklare lagstiftning, 5.6.2002. KOM(2002) 278 slutlig, s. 3.
- (38) Jfr t.ex. meddelandet från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén – Strategi för konsumentpolitik KOM(2002) 208 slutlig (EGT C 137, 8.6.2002, s. 7).
- (39) Se det redan nämnda meddelandet från kommissionen om europeisk avtalsrätt, punkt 34 och referenserna till berörd rättspraxis vid EG-domstolen.
- (40) Jfr Ordförandeskapets slutsatser, Europeiska rådets möte i Lissabon den 23 och 24 mars 2000.
- (41) Europaparlamentet och rådet har dock efterlyst forskning på områdena skadeståndslagstiftning och egendomslagstiftning i syfte att bestämma om skillnaderna i medlemsstaternas lagstiftning på dessa områden i praktiken utgör hinder för en väl fungerande inre marknad. Till följd av dessa krav har kommissionen lagt ut en anbudsinfordran på en studie som skall omfatta dessa områden (2002/EGT S 154-122573, 9.8.2002).
- (42) Förenta nationernas konvention angående avtal om internationell köp av varor av den 11 april 1980.
- (43) Europaparlamentets och rådets beslut nr 1513/2002/EG av den 27 juni 2002 om sjätte ramprogrammet för Europeiska gemenskapens verksamhet inom området forskning, teknisk utveckling och demonstration med syfte att främja inrättandet av det europeiska området för forskningsverksamhet samt innovation (EGT L 232, 29.8.2002, s. 1).
- (44) Meddelande från kommissionen – Handlingsplan för en bättre och enklare lagstiftning, s. 15.
- (45) Ordförandeskapets slutsatser Europeiska rådet i Lissabon den 23 och 24 mars 2000, SN(2000) 100, s. 6.
- (46) Ordförandeskapets slutsatser, Europeiska rådets möte i Stockholm den 23 och 24 mars 2001, SN(2001) 100, s. 5, Ordförandeskapets slutsatser, Europeiska rådets möte i Laeken den 14 och 15 december 2001, SN(2001) 300, s. 1, Ordförandeskapets slutsatser, Europeiska rådets möte i Barcelona den 15 och 16 mars 2002, SN(2002) 100, s. 7.
- (47) Styrelseformer i EU – vitbok. KOM(2001) 428 slutlig.
- (48) Se fotnoterna 19 och 20.
- (49) Meddelande från kommissionen – Handlingsplan för en bättre och enklare lagstiftning, s. 3.
- (50) Se fotnoterna 19 och 21.
- (51) Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén – Strategi för konsumentpolitik 2002–2006, s. 7.
- (52) Meddelande från kommissionen till rådet och Europaparlamentet "Elektronisk handel och finansiella tjänster", KOM(2001) 66 slutlig, s. 10.
- (53) Meddelande från kommissionen till rådet och Europaparlamentet "Elektronisk handel och finansiella tjänster", KOM(2001) 66 slutlig, s. 13.
- (54) Slutrapporten från Mandelkern-gruppen om förenklad lagstiftning (s. 42) erkänner detta som ett av de viktigaste målen för konsolidering med rättslig verkan.

- (⁵⁵) Konsolidering innebär att i en enda icke bindande text samla en viss gällande författnings bestämmelser, som återfinns dels i en grundläggande rättsakt dels i efterföljande ändringar av denna rättsakt.
- (⁵⁶) Kodifiering innebär att en ny rättsakt antas som i en enda text integrerar den grundläggande rättsakten och dess successiva ändringar utan att ändra innebörden och som därigenom ersätter och upphäver den föregående rättsakten. Ett interinstitutionellt avtal om kodifiering slöts den 20 december 1994.
- (⁵⁷) Omarbetning innebär att en enda rättsakt antas innehållande dels de innehållsliga ändringar som behövs, dels de bestämmelser i den föregående rättsakten som inte ändrats, samtidigt som den nyssnämnda föregående rättsakten upphävs. Genom det interinstitutionella avtalet av den 17 april 2002 om en mer systematisk omarbetning av rättsakter (SEC(2001) 1364) kommer denna metod att kunna tillämpas på ett bättre sätt.
- (⁵⁸) Meddelande från kommissionen – Handlingsplan för en bättre och enklare lagstiftning, s. 15.
- (⁵⁹) Orgalime, en europeisk handelssammanslutning inom sektorerna för metallbearbetning, mekanik och elektroteknik, har t.ex. utvecklat allmänna villkor, standardblanketter och riktlinjer som ger praktiskt stöd till företag när de skall utarbeta olika typer av avtal som används allmänt vid internationell handel inom dessa sektorer.
- (⁶⁰) Att denna information offentliggörs på kommissionens webbplats betyder inte att kommissionen påtar sig något ansvar för innehållet.
- (⁶¹) Jfr artikel 6 i CISG.
-

BILAGA

REAKTIONER PÅ MEDDELANDET OM EUROPEISK AVTALS RÄTT

1. INLEDNING

Efter det att meddelandet om europeiskt avtalsrätt offentliggjorts yttrade sig rådet och parlamentet i november 2001. Vidare har kommissionen erhållit bidrag från för närvarande 160 intressenter (se tilläggen). Detta engagemang från gemenskapsinstitutionernas och intressenternas sida visar betydelsen av den diskussion som initierats genom meddelandet.

När det gäller bidragens geografiska ursprung kan man konstatera att det största antalet bidrag har kommit från Tyskland och Förenade kungariket. Från några medlemsstater har det kommit få eller inga bidrag. Ett anmärkningsvärt antal internationella intressenter har också deltagit i samrådet. Den akademiska världen och näringslivet har skickat det största antalet bidrag, men även praktiskt verksamma jurister har bidragit i stor utsträckning.

Kommissionen mottog en överväldigande majoritet av bidragen efter det datum som ursprungligen angetts som sista dag för samrådet. Alla bidrag som mottogs till och med den 31 januari 2002 har inbegripits i detta dokument, och kommissionen kommer också att beakta ytterligare framtida bidrag.

Analysen av de bidrag som hittills tagits emot har delats upp i tre delar. I del 2 i denna framställning finns en analys av EU-institutionernas reaktioner. I del 3 och 4 av framställningen finns en analys av reaktionerna från alla övriga intressenter. Analysen delas upp i deras synpunkter på befintliga problem (del 3) och möjliga lösningar (del 4). I del 5 sammanfattas kommissionens nästa steg.

Syftet med denna syntes är att presentera hur kommissionen uppfattar de bidrag som man fått i samband med samråden. Den kanske inte återger allt som sägs i dessa bidrag. För att främja öppenheten har de svar som skickats med e-post offentliggjorts på kommissionens hemsida, i den utsträckning bidragsgivarna gett tillstånd till offentliggörande. De bidragsgivare som särskilt har begärt att deras bidrag skall behandlas konfidentiellt utesluts dock ur tillägg 1.

Kommissionens hemsida om europeisk avtalsrätt har följande adress:

http://europa.eu.int/comm/consumers/policy/developments/contract_law/index_en.html

2. REAKTIONER FRÅN EU-INSTITUTIONERNA

Kommissionens meddelande lades fram för rådet (inre marknaden och konsumentfrågor) den 27 september 2001. Rådet (rättsliga och inrikes frågor) tog tillfället i akt att uttala sig om kommissionens meddelande i samband med rådets rapport om behovet av att närma medlemsstaternas civilrättsliga lagar, antagen den 16 november 2001. Föregående dag antog parlamentet en resolution om kommissionens meddelande.

2.1 Rådets rapport

Rådets rapport är väl balanserad. I introduktionen klargörs hur rådet tolkar det uppdrag det fick av Europeiska rådet i Tammerfors. Med hänvisning till parlamentets resolutioner, kommissionens meddelande och akademiska arbeten, framhåller rådet avtalsrättens centrala roll. Rådet nämner också – i försiktiga ordalag – familjerätten som ett tänkbart område i diskussionen om tillnärmning av nationell civilrätt.

I det följande kapitlet nämner rådet – i likhet med kommissionens meddelande – de andra instrumenten, det vill säga harmoniserade internationella privaträttsliga bestämmelser och internationella instrument avseende harmoniserad materiell rätt. Det är värt att nämna att rådet betonar – åter i likhet kommissionens meddelande – att detta synsätt har begränsningar. En annan intressant aspekt i detta sammanhang är att de medlemsstater som ännu inte har ratificerat relevanta avtal uppmuntras att göra det. Detta är särskilt viktigt beträffande Wienkonventionen om internationella köp av varor (CISG) som ännu inte har ratificerats av Förenade kungariket, Irland och Portugal.

I kapitlet hänvisas även till det åtgärdsprogram om genomförande av principen om ömsesidigt erkännande av domar på privaträttens område som antagits av rådet. För första gången anger dessutom rådet att ett nödvändigt förtroende skulle kunna uppnås i framtiden om den materiella rättens konvergens förstärktes.

Den följande delen av rådets rapport utgör, tillsammans med slutsatserna, rapportens centrala del. I denna del betonas, upprepade gånger, behovet av större enhetlighet i och förbättring av gemenskapens befintliga regelverk. I detta sammanhang nämns också att resultaten av den harmonisering som uppnåtts genom direktiv ibland är otillräckliga, särskilt på grund av de betydande variationerna mellan de nationella genomförandebestämmelserna. Rådet nämner också – i likhet med kommissionens meddelande – problemet med avsaknaden av enhetliga definitioner av allmänna EG-rättsliga termer och begrepp, vilket kan leda till olika resultat när det gäller handelsbruk och rättspraxis.

Rådet nämner ett antal av de viktigaste gemenskapsinstrumenten på det civilrättsliga området och erkänner att dessa instrument har skapat en *ius commune* på de relevanta områdena av den nationella rätten.

Förutom kravet på ökad enhetlighet i EG-rätten förefaller rådet i sin rapport förorda en mer övergripande strategi för harmonisering, som syftar till att skapa en gemensam kärna av civilrätt i EU om det visar sig föreligga ett behov av harmonisering. Slutligen uttrycker rådet en önskan om att undersöka huruvida olikheterna på områdena för utomobligatoriskt skadeståndsansvar och förmögenhetsrätt utgör hinder mot en väl fungerande inre marknad. Detta är det andra rättsområde där rådets rapport går längre än vad kommissionens meddelande gör.

Den fjärde delen av rådets rapport behandlar familjerätt och behöver inte sammanfattas i detalj, eftersom familjerätten inte omfattas av kommissionens meddelande.

Slutsatserna i rådets rapport riktar sig till kommissionen och inbegriper vad kommissionen enligt rådet borde göra i samband med uppföljningen av sitt meddelande.

Den viktigaste slutsatsen är en begäran riktad till kommissionen om att denna i slutet av 2002 skall delge gemenskapsinstitutionerna och allmänheten resultaten av det samråd som initierades genom dess meddelande och rekommendationer, om det är nödvändigt i form av en grönbok eller vitbok. Såvitt angår innehållet i den kommande grön- eller vitboken uppmanar rådet kommissionen att undersöka åtminstone några specifika frågor. Kommissionen bör identifiera vilka rättsakter som behöver omarbetas och skälen till en sådan omarbetning. Vidare bör kommissionen ange de rättsområden där den nationella lagstiftningens mångfald underminerar en väl fungerande inre marknad och en enhetlig tillämpning av EG-rätten. Kommissionens rekommendationer skall även innefatta möjligheten att anta en mer övergripande strategi för nya lagstiftningsinitiativ och deras inverkan på civilrättens enhetlighet. Ett annat av rådets förslag rör regelrätt samordning mellan medlemsstaterna på det civilrättsliga området när direktiv införlivas, ett grepp som redan delvis används. Den sista punkten handlar om de arbetsmetoder som skall genomföras i syfte att uppnå större tillnärmning av nationella lagar och förhindra bristande enhetlighet.

Utöver grön- eller vitboken vill även rådet att kommissionen inleder en studie på områdena för utomobligatoriskt skadeståndsansvar och förmögenhetsrätt för att få reda på om olikheterna i medlemsstaternas lagstiftning hindrar den inre marknaden från att fungera.

2.2 Europaparlamentets resolution

I parlamentets resolution nämns särskilt två grupper som inte har fått några särskilda fördelar av den inre marknaden: små och medelstora företag och konsumenter. I resolutionen betonas även målet med en skälig intressebalans mellan företagen och konsumenterna liksom den börda som läggs på konsumenter och rättsliga företrädare. I parlamentets resolution – liksom i rådets rapport och kommissionens meddelande – betonas hur begränsad den internationella privaträtten är, exempelvis Romkonventionen och internationellt harmoniserad materiell rätt som CISG.

Parlamentet kritiserar att kommissionens meddelande endast behandlar avtalsrätten. Parlamentet nämner även – i likhet med rådets begäran om en studie – att den utomobligatoriska skadeståndsrätten och förmögenhetsrätten är väsentliga områden.

Efter att ha räknat upp de viktigaste EG-instrumenten på civilrättens område slår parlamentet fast att de relevanta direktiven inte är väl samordnade och att deras genomförande ställer till problem i förhållande till nationella civilrättsliga lagar. Parlamentet betonar därför att de olika bestämmelserna skall tillämpas på ett mer enhetligt sätt.

Parlamentet understryker uttryckligen behovet av att fullfölja harmoniseringen av avtalsrätten med syftet att underlätta gränsöverskridande handel på den inre marknaden.

Kärnan i parlamentets resolution är den begäran som riktas till kommissionen om en detaljerad handlingsplan. De olika etapperna i handlingsplanen kan indelas i tre grupper: åtgärder på kort sikt, lång sikt och medellång sikt.

I slutet av 2004 skall en databas skapas på alla gemenskapsspråken som skall innehålla nationell lagstiftning och rättspraxis på det avtalsrättsliga området. På denna grund skall forskningen i komparativ rätt och samarbetet främjas med syftet att arbeta tillsammans för att åstadkomma gemensamma rättsliga begrepp och lösningar och en gemensam terminologi för alla nationella rättsordningar, det vill säga alternativ II i kommissionens meddelande. Parlamentet vill bli regelbundet informerat om hur arbetet fortskrider och kommer att ge sina synpunkter på det. Parallellt med arbetet med alternativ II, skall även alternativ III fullföljas och kommissionen uppmanas att lägga fram lagförslag som syftar till konsolidering av befintlig EG-rätt. I slutet av den första etappen skall kommissionen överväga om det är nödvändigt att införa ytterligare bestämmelser som är relevanta för den inre marknaden, med särskild uppmärksamhet riktad mot den växande marknaden för elektronisk handel. Med avseende på dessa bestämmelser föreslår parlamentet att man antar en förordning men föredrar fortfarande direktiv på vissa områden av konsumenträtten.

Från 2005 och framåt skall en komparativ analys av gemensamma rättsliga begrepp och lösningar offentliggöras. Samtidigt skall kommissionen främja spridningen av EG-rätten och resultaten av alternativ II i den akademiska utbildningen och bland praktiskt verksamma jurister. Alla EU:s institutioner skall tillämpa de gemensamma juridiska begreppen och lösningarna och den gemensamma terminologin på ett konsekvent sätt när de deltar i lagstiftningsförfarandet.

För det tredje skall gemenskapslagstiftningen om genomförande av de gemensamma rättsprinciperna och den gemensamma terminologin för gränsöverskridande och rent nationella avtal lämna möjligheten öppen för en annan tillämplig lag. Från och med 2008 skall man utvärdera hur denna lagstiftning har fungerat i praktiken. Resultatet av utvärderingen kan möjligen leda till utarbetandet och antagandet av en samling avtalsrättsliga bestämmelser från och med 2010. Parlamentet skulle vilja att det fanns en förordning som kunde användas frivilligt inom den internationella privaträtten. Parlamentet betonar att artikel 95 kan användas som rättslig grund.

3. SVAR INOM RAMEN FÖR KOMMISSIONENS SAMRÅDSFÖRFARANDE – BEHOV AV GEMENSAMMA ÅTGÄRDER MED STÖRRE RÄCKVIDD PÅ DET AVTALSRÄTTSLIGA OMRÅDET

3.1 Betydelse för den inre marknaden

3.1.1 Svar från regeringar

Statliga organ som i sina svar behandlar betydelsen av olikheter i avtalsrätten för den inre marknaden försäkras att det finns problem eller åtminstone att sådana kan uppstå. Det är dock endast i ett fåtal bidrag som specifika problem nämns. Uppenbarligen beror detta i vissa fall på att nationella regeringar har sammanfattat resultaten från sina nationella samråd.

Portugals regering konstaterar att informationskostnader till följd av olika nationella avtalslagar är ett hinder för gränsöverskridande handel. Dessa olikheter gör det också svårt att driva gränsöverskridande processer. Av rättssäkerhetsskäl, närmare bestämt för att undvika tvivel och luckor i lagen när det gäller elektronisk handel, anser regeringen att det är nödvändigt med en harmonisering av avtalsrätten i fråga om konsumentköp. I detta sammanhang rapporterar Österrike från sina nationella samråd att det inte i särskilt hög grad var konsumenterna utan affärsmännen som förespråkade fullständig harmonisering av avtalsrätten i fråga om konsumentköp, i motsats till minimiharmonisering, för att därigenom kunna undvika skillnader i nationellt införlivande. Problem med minimiharmonisering inom konsumenträtten har också rapporterats av den belgiska finansministern och den finska regeringen. Den finska regeringen antyder även att det finns konkreta problem på försäkringsrättens område och att olikheter mellan indispositiva bestämmelser minskar enskilda företags vilja att delta i gränsöverskridande verksamhet. Medan den betraktar det senare problemet som mindre allvarligt i jämförelse med andra problem, betonar den att det finns problem av allvarligare art, exempelvis på det skadeståndsrättsliga och förmögenhetsrättsliga området. Den belgiska finansministern antyder att en harmonisering av avtalsrätten skulle möjliggöra en enhetlig klassificering av

avtal för skatterättsliga syften och att man därigenom skulle kunna undvika den snedvridning av konkurrensen som orsakas av att olika skattesystem tillämpas på den inre marknaden. Belgiska bank- och finanskommissionen är bekymrad över att det saknas harmoniserade bestämmelser för avtalsförhållanden mellan finansinstitut och deras kunder, vilket utgör ett hinder för den inre marknaden. Tysklands delstater anser att det nuvarande rättsläget komplexitet och problemet med vilken lag som är tillämplig skapar betydande hinder.

Förenade kungarikets regering erkänner att den inre marknaden kanske inte fungerar perfekt på grund av den typ av hinder som identifieras i kommissionens rapport, men anser att dessa problem inte är lika utbredda inom alla sektorer. Med hänvisning till de olika rättssystemen i Skottland, England och Wales, anser regeringen inte att samexistensen av olika nationella avtalslagar i sig nödvändigtvis är skadlig för en inre marknads sätt att fungera. Förenade kungarikets *Financial Services Authority* kunde inte se några särskilda problem. De erkänner dock att samexistensen av nationella avtalslagar kan, åtminstone i teorin, utgöra ett hinder för en väl fungerande inre marknad, särskilt om andra hinder undanröjs genom exempelvis införandet av euron. Den danska regeringen rapporterar från sitt nationella samråd att det i den övervägande delen av svaren från näringslivets organisationer hävdas att det inte finns någon omedelbar grund för att slå fast att det existerar några tydliga problem med den inre marknads utveckling. På ett stort antal områden har sedvana utvecklats i form av internationella eller gemensamma europeiska standardavtal. Inom dessa områden kan man då inte se att det finns något större behov av att utveckla nya standardavtal. Resultaten av de danska samråden visar även att små och medelstora företag kan stöta på särskilda svårigheter på den inre marknaden till följd av olikheter i medlemsstaternas avtalslagar, mestadels på grund av att de riskerar att inte känna till de utländska bestämmelserna och att de ådrar sig kostnader för att reda ut oklarheterna. Vidare måste små och medelstora företag ofta acceptera sina avtalsparters standardvillkor och att lagen i de senares medlemsstater blir tillämplig lag, på grund av företagets svagare förhandlingsposition. Danska konsumentorganisationer rapporteras inte vara medvetna om att finns särskilda problem som leder till att den gränsöverskridande handeln förhindras. De har dock påpekat att europeisk avtalsrätt borde hålla jämna steg med utvecklingen, exempelvis när det gäller problemen i samband med upprättandet och verkställandet av konsumentavtal på den inre marknaden. I en del av svaren från Danmark framhålls behovet av harmonisering inom ett mer begränsat område, t.ex. upprättande av och giltighet för avtal, på grund av de stora skillnaderna mellan de nationella rättssystemen när det gäller formella krav för upprättande av avtal inklusive medverkan av notarius publicus. Slutligen påpekas det i några svar att – inte minst som en följd av utvecklingen inom IT – någon form av avtalsrättslig harmonisering kan behövas inom vissa sektorer som på området för finansiella tjänster. På grundval av ovanstående har den danska regeringen inte kunnat bekräfta att olika nationella avtalsrättsliga bestämmelser hindrar en tillfredsställande utveckling av den inre marknaden.

Den polska regeringen anför att den omständigheten att det finns olika civilrättsliga system i EU inte utgör något avgörande hinder för den inre marknads funktion. Den betonar dock också att enhetliga avtalsrättsliga bestämmelser skulle sänka transaktionskostnaderna. Vidare nämner den polska regeringen att de gränsöverskridande transaktionerna allvarligt hindras av olikheter i de förfaranden som skall iaktas såväl vid ingående av avtal som vid bedömning av deras giltighet.

EES- och Efta-länderna rapporterar att nationella avtalslagar direkt eller indirekt kan utgöra hinder för en väl fungerande inre marknad, eftersom de resulterar i ökade transaktionskostnader, särskilt med tanke på att den nya tekniken har underlättat ingåendet av gränsöverskridande avtal, att euron införts och andra faktorer. Medlemsstaterna tar särskilt upp frågan om olikheter beträffande indispositiva bestämmelser som kan ha en negativ inverkan.

3.1.2 Svar från näringslivet

Enligt vissa bidragsgivare från **tillverkningsindustrin** utgör inte olikheterna i den nationella lagstiftningen något betydande hinder för gränsöverskridande transaktioner, eftersom den internationella privaträtten, konventionen om internationella köp av varor (CISG) och befintlig EG-rätt i de flesta fall tillhandahåller tillfredsställande lösningar. Somliga företagsorganisationer betonar att skillnader i nationell rätt leder till snedvridning av konkurrensen genom att informationskostnaderna blir högre och till rättsosäkerhet, särskilt med hänsyn till de olika systemen för skadeståndsansvar. Skadeståndsansvar för dolda fel enligt fransk lag är ett av de problem som nämns. De små och medelstora företagen inom tjänstesektorn har haft problem, beroende på de stora olikheterna i nationell lagstiftning om tjänster. Ibland kvarstår svårigheterna efter det att lagarna harmoniserats, vilket exempelvis var fallet i fråga om handelsagenter. Detta gör att det ibland är nödvändigt med juridisk rådgivning. Det finns särskilda problem förenade med olika lagar om begränsning av skadeståndsansvar och lagar om säkerheter. Vid gränsöverskridande transaktioner får handeln betydande problem med skadeståndsansvar och genomdrivande av standardvillkor liksom krav på att

standardvillkor skall införas i avtal där utländsk lag är tillämplig, särskilt italiensk lag. Bristande kunskap om att den på avtalet tillämpliga lagen, i vissa medlemsstater, inte nödvändigtvis omfattar transaktionens förmögenhetsrättsliga aspekter skapar ytterligare problem. Vidare påverkas möjligheten att ingå gränsöverskridande leasingavtal negativt av olikheter i de bestämmelser som gäller för överföring av äganderätt till varor och varors säkerhet. Olika praxis före ingående av avtal orsakar stora svårigheter för EU-handeln.

Medan bidragsgivare från **detaljhandeln** nämner skillnader i införlivandet av hemförsäljningsdirektivet 85/577/EEG som ett hinder mot gränsöverskridande direktförsäljning, uppger nästan alla sammanslutningar som sysslar med **finansiella tjänster** att de har problem vid gränsöverskridande handel. Problemen beror på olika krav på utformningen av avtal och olika synsätt i medlemsstaterna. Variationer i genomförandet och tillämpningen av direktiv och olika nationella krav på utformningen av avtal nämns åtskilliga gånger som avskräckande faktorer vid gränsöverskridande handel. Ibland är det omöjligt att veta när ett avtal har ingåtts, hur vissa klausuler kommer att införlivas och vilka klausuler som inte kommer att tillämpas till följd av lagbestämmelser eller underförstådda villkor. Affärsmännen är besvikna på de gränsöverskridande transaktionerna, mer på grund av olikheterna när det gäller detaljerna i olika system för konsumentskydd än på skillnaderna på den övergripande nivå av konsumentskydd som erbjuds. Säkerställandet av olika skyddsnivåer medför höga advokatkostnader. Olika tidsperioder enligt olika direktiv och genomförandet av direktivet om handelsagenter ställer till problem, liksom till exempel fallet med direktivet om gränsöverskridande betalningar. Särskilt för försäkringssektorn uppfattas olikheterna i nationella bestämmelser som ett hinder för den gränsöverskridande verksamheten.

Bland **övriga näringslivsorganisationer** har vissa sammanslutningar lagt märke till att det finns hinder mot gränsöverskridande handel som beror på osäkerhet huruvida lagregler är indispositiva och olikheter i bestämmelser om agentur och upprättande av avtal vilka kräver olika förfaranden i olika medlemsstater. Effekten av att det finns skillnader i de olika lagarna som avskräcker parter från att bedriva handel märks särskilt i relationerna mellan små och medelstora företag och deras kunder. De olika bestämmelserna för upprättande av avtal och det omöjliga i att använda enhetliga standardavtal är ett problem som ger upphov till enorma transaktionskostnader som särskilt de små och medelstora företagen är känsliga för.

3.1.3 Svar från konsumentorganisationer

Enligt konsumentorganisationerna skapar skillnaderna i nationell avtalsrätt stor osäkerhet hos konsumenterna, eftersom de inte får tillräcklig information om vilket lands lag som är tillämplig, exempelvis att räntan ökar på lån i Tyskland vilket inte är fallet i Frankrike. Detta leder till att transaktionskostnaderna ökar och till och med avskräcker från gränsöverskridande handel. En bidragsgivare tillägger att de olika avtalslagarna bara är en faktor och att det praktiska tillvägagångssättet för att erhålla råd och mekanismerna för tvistlösning är förenade med ännu större svårigheter.

3.1.4 Svar från praktiskt verksamma jurister

En del bidragsgivare från Förenade kungariket ser inte bristen på harmonisering av avtalsrätten som ett hinder för uppbyggnaden av en integrerad finansmarknad.

Bekymren över att den inre marknaden kan hämmas av att det finns olika nationella avtalsrättsliga system är inte större än de kan hanteras, eftersom olika system ofta ger liknande resultat.

Somliga bidragsgivare hänvisar till Förenta staterna där det inte finns något enhetligt system, utan där *Uniform Commercial Code* mest tjänar som modell för vissa aspekter av obligatoriska rättsförhållanden, och till Förenade kungariket där skotsk civilrätt samexisterar med brittisk *common law*.

Språkbarriärer, kulturella skillnader, avstånd, vanor och inställning till rätten anses ha större betydelse än olika lagar. Det föreslås att olikheter i tvistemålsförfarandet bör prioriteras.

Några praktiskt verksamma jurister medger dock att konsumenterna och de små och medelstora företagen kan råka i svårigheter eftersom de, till skillnad från de större aktörerna på marknaden, inte får de råd de behöver av egna anställda jurister. Å andra sidan kan parterna alltid välja vilket lands lag som skall tillämpas på avtalet, men väldigt ofta är det den starkare parten som påtvingar den andra sitt lands lag. Större aktörer på marknaden finner alltid ett sätt att komma tillrätta med vilket problem som helst genom sofistikerade avtalsarrangemang, även om jurister inte enbart behöver kunna den relevanta EG-rätten utan också hur ifrågavarande direktiv har genomförts i den berörda medlemsstaten.

När det gäller extrakostnader för information och juridisk rådgivning anses dessa knappast vara högre i ärenden med utländsk anknytning än i andra ärenden. Kostnaden för expertutlåtanden kan överstiga det belopp som står på spel i konsumentavtal. Å andra sidan kan genomförandet av en ny lag ge upphov till högre kostnader för juridisk rådgivning än den nuvarande variationen av lagar.

De bidragsgivare som hävdar att de stött på svårigheter rapporterar att dessa främst berott på följande faktorer:

- Bristande kunskap om det andra rättssystemet i allmänhet, inklusive bestämmelser om lösning av tvister.
- Oklarhet när det gäller vem som är behörig att underteckna en handling.
- Olikheter i fråga om indispositiv lagstiftning.
- Krav på vidimering av notarie.
- Formföreskrifter.
- Ägarförbehåll i klausuler.
- Bestämmelser om skuldåtagande.
- Skadestånd och garantier.

3.1.5 Svar från akademiskt verksamma jurister

De akademiker som tar upp frågan om konsekvenserna för den inre marknaden hävdar i allmänhet att mångfalden av nationella lagar inte ger upphov till problem. Den internationella privaträtten betraktas allmänt som en inadekvat, olämplig och ofullständig lösning, även om detta betonas i olika hög grad.

Specifika exempel på problemområden är försäkring av motorfordon och försäkring vid cabotagetrafik, återtagande-förbehåll och andra säkerheter, factoring, standardvillkor, hemförsäljning och överföringar av tillgångar mellan banker. EU har inte lyckats att harmonisera den materiella försäkringsrätten, vilket har betytt att försäkringsbolag inte kan erbjuda täckning för "små risker" i alla medlemsstater på grundval av ett enda försäkringsbrev. Ett företag fann efter omfattande efterforskning att det var omöjligt att utforma en enda försäkring som kunde säljas tillsammans med bilar i hela EU beroende på oförenliga indispositiva bestämmelser. Säkerheter vid lös egendom som skapats inom en rättsordning kanske inte erkänns i en annan. Om egendomen exempelvis flyttas över gränsen mellan de båda rättsordningarnas mycket olika system för skadeståndsansvar vid transporter, blir försäkringspremierna onödigt höga. Det är praktiskt taget omöjligt att använda fast egendom i form av mark i ett annat EU-land som säkerhet för ett lån. Enhetliga standardvillkor och stordriftsfördelar kan hindras vilket exempelvis påverkar kostnaderna för internationella banktransaktioner. Factoringföretag kan inte använda samma typ av avtal inom hela EU.

Det har noterats att vid ingående av elektroniska avtal beror den deltagandes möjligheter att använda en vara på om andra använder den. Sådana "nätmarknader" kan läsas in i gamla tekniska standarder som kanske inte håller jämna steg med lagstiftningen. Tekniska framsteg kan göra det möjligt att automatiskt söka möjligheter att ingå avtal, genom användning av standardavtal. Om avtalen inte är standardiserade när de tekniska standarderna utvecklas, kan det vara svårt eller omöjligt att införa nya villkor vid ett senare tillfälle.

Problem i samband med mer allmänna avtalsrättsliga bestämmelser som dem avseende avtals upprättande och ingående har också noterats. Särskild oro har uttryckts beträffande skadestånd vid avtalsbrott.

Akademiskt verksamma jurister uppger att det finns problem som avskräcker från eller förhindrar transaktioner, höjer transaktionskostnaderna, snedvrider konkurrensen och minskar rättssäkerheten. Problem kan uppstå på alla stadier av affärsverksamhet: planering, förhandling och ingående av avtal, fullgörande av skyldigheter och processförfarande. Små och medelstora företag och konsumenter är särskilt drabbade. En bidragsgivare hävdar att problemen orsakas av lagarnas mångskiftande karaktär i formellt hänseende snarare än av materiella rättsliga skillnader, på grund av behovet av att utreda utländsk rätt.

Vissa akademiker gör åtskillnad mellan bestämmelser som är indispositiva för parterna, inklusive bestämmelser om upprättande av avtal, och bestämmelser som inte är det. Det sägs dock att informationskostnader och informationsrisker uppstår både genom olikheter i fråga om indispositiva bestämmelser och olikheter i fråga om dispositiva bestämmelser. Det sägs att erfarenheter i Förenta staterna visar att en mångfald av lagar inte kan utgöra ett avgörande hinder, men ändå är olika rättssystem ett hinder som måste övervinnas vid handel. Ett annat argument går ut på att Förenta staternas system har lett till att juristernas genomsnittliga arvoden ligger åtta gånger högre än vad de gör i Europa.

3.2 Enhetlig tillämpning av EG-rätten

3.2.1 Svar från regeringarna

Den portugisiska regeringen noterar att EG-rättens bestämmelser ofta är utspridda bland olika instrument, vilket gör det svårare att tolka och tillämpa dem. Den bekräftar även att gemenskapsinstrument och gemenskapsbegrepp är tvetydiga. I bidragen från den belgiska bank- och finanskommissionen samt den franska regeringen anges också att det förekommer inkonsekvenser inom regelverket. Den förra nämner som ett exempel direktiven om investeringstjänster och elektronisk handel. Den finska regeringen nämner varierande tolkningar och olikheter i EG-rätten och i nationella genomförandebestämmelser. Med avseende på det sistnämnda nämner den finska regeringen särskilt att diskretionen vid genomförandet av direktiven gör att aktörerna tvivlar på att det skett ett korrekt genomförande. De tyska delstaterna kritiserar också regelverkets brist på samstämmighet och nämner som ett exempel de olika formerna av upplysningsskyldighet och ångerrätt i konsumentavtalsdirektiven.

Förenade kungarikets regering känner inte till några motsägelser i EG-rätten och slår fast att problem av denna art även fortsättningsvis bör angripas fall för fall.

3.2.2 Svar från näringslivet

Enligt vissa bidragsgivare från sektorn för **finansiella tjänster** kan det uppstå problem genom olikheter i samband med genomförandet av direktiven, och olikheter i tillämplig lag och domsrätt kan visa sig utgöra verkliga hinder för gränsöverskridande handel. Två **mediasammanslutningar** som bland annat företräder personer som framställer upphovsrättsskyddat material, nämner följande specifika exempel på problem avseende definitionen av termer: *equitable remuneration* (skälig ersättning) är en term som saknar betydelse i Förenade kungarikets lagstiftning, varigenom direktivet om uthyrnings- och utlåningsrättigheter och vissa upphovsrätten närstående rättigheter genomförs. I **andra affärssektorer** sägs att skillnader i genomförande av direktiv i medlemsstaterna i allmänhet orsakar snedvridning av konkurrensen exempelvis i konsumentskyddssammanhang, särskilt om genomförandebestämmelsen går utöver den lägsta fastställda skyddsnivån. Vissaammanslutningar säger att de inte har mött några problem när de köpt varor eller tjänster från andra länder i Europeiska unionen.

3.2.3 Svar från konsumentorganisationer

Det välkända problemet med inkonsekvens i direktiven har förvärrats genom de genomförandebestämmelser som antagits av medlemsstaterna, genom skillnader i tillämpning av EG-rätten, inklusive dess tillämpning på ny teknik samt genom tolkning, särskilt på grund av överlappningen mellan EG-rätten och befintlig nationell lagstiftning.

3.2.4 Svar från praktiskt verksamma jurister

De praktiskt verksamma jurister som uttalat sig i frågan om EG-rättens tillämpning är överens om att det nuvarande synsättet att man i EG-rätten endast skall reglera särskilda aspekter av avtalsrätten leder till brist på öppenhet och konsekvens. Inkonsekvenser i direktiven inbegriper inkonsekvenser vid erkännandet av allmänna principer som god tro. Bland problemen kan nämnas den allmänna avsaknaden av en definition av termen "avtal" och de olika tidsfristerna i bestämmelser om ångerrätt efter ingående av avtal. Vidare är det ett problem att medlemsstaterna genomför och tolkar direktiven på olika sätt.

3.2.5 Svar från akademiskt verksamma jurister

Kvaliteten på EG-rätten utsätts för kritik. Befintliga direktiv innehåller inkonsekvenser, såväl när det gäller innehållet i definitionerna av de berörda rättssubjekten (inklusive "konsument" och "säljare") som de tillåtna "ångerperioderna". Räckvidden av direktivet om garantier vid försäljning av konsumentvaror sägs vara särskilt oklar. En förklaring till dessa svårigheter är att det saknas en gemensam civilrättslig vokabulär.

I ett antal kommentarer nämns problemen med genomförandet av direktiv i nationell rätt, särskilt i samband med dataskydd, hemförsäljning, paketresor, distansförsäljning och direktivet om oskäliga avtalsvillkor. Vidare väcker direktiven om oskäliga avtalsvillkor, produktansvar, konsumentgarantier, sen betalning av penningkulder och elektronisk handel den svåra frågan huruvida de bör ges en större räckvidd på det nationella planet.

Det påstås att den vertikala metoden med ämnesspecifik gemenskapslagstiftning har lett till snedvridning i de nationella rättssystemen och en brist på samordning av direktiven. Det sägs att direktiven hotar de nationella rättssystemens samstämmighet genom att införa nya begrepp, genom att det saknas konsekvens i direktiven och genom att EG-domstolen inte samtidigt kan upprätthålla samstämmigheten i alla nationella rättssystem i unionen.

4. SVAR INOM RAMEN FÖR KOMMISSIONENS SAMRÅDSFÖRFARANDE – ALTERNATIV

4.1 Alternativ I

4.1.1 Svar från regeringarna

Bidragsgivare från regeringarna har i den mån de gett uttryck för sina synpunkter på alternativ 1 varit negativt inställda.

Bland de bidragsgivare som förkastar alternativ I finns Frankrike som anser att det är oförenligt med en väl fungerande inre marknad. Den italienska regeringen tar upp faran med ytterligare uppdelning av avtalsrätten och de tyska delstaterna talar om de ekonomiska aktörernas behov av klarhet och öppenhet. Förenade kungarikets *Financial Services Authority* anser att det inte är säkert att alternativ I på ett adekvat sätt kan lösa de problem som tagits upp, vilket i sin tur beror på problemens omfattning.

Förenade kungarikets regering ser dock stora möjligheter för marknaden att finna lösningar på potentiella problem. Den belgiska bank- och finanskommissionen nämner ett lyckat exempel på självreglering (information före ingående av avtal om bostadslån). Den är positiv till stöd från kommissionen till självreglering som förstahandsval och gemenskapslagstiftarens ingripande som andrahandsval om självregleringen misslyckas.

4.1.2 Svar från näringslivet

Bland bidragsgivarna från **tillverkningsindustrin** är det en som förkastar alternativ I medan två andra hävdar att marknaden skall ges tillfälle att reglera sig själv i så stor utsträckning som möjligt på de områden där näringslivet har uppnått en högre nivå av självreglering genom att utveckla en god handelssed. En del bidragsgivare från **sektorn för finansiella tjänster** betraktar alternativ I som orealistiskt medan en bidragsgivare säger att marknadskrafterna

kommer att ge ett kraftigt incitament till säkerställandet av att den ifrågavarande nationella lagstiftningen motsvarar den internationella handelns behov och att gemenskapsingripanden på det avtalsrättsliga området skulle medföra anpassningskostnader som är svåra att motivera. Ett brett stöd till ren självreglering har kommit från **mediasektorn**, huvudsakligen från dem vars verksamhet är beroende av upphovsrättsligt skyddat material som framställs av andra. Vissa bidragsgivare från **andra affärssektorer** anser att helt och hållet eller delvis marknadsbaserade lösningar, inklusive en uppförandekodex kombinerad med effektiv självreglering verkar vara den strategi som skulle ha bäst chanser att lyckas.

4.1.3 Svar från konsumentorganisationerna

Med undantag av en organisation som föredrar alternativ I är bidragsgivarna överens om att avtalsrätten inte kan överlåtas åt marknaden, eftersom man behöver ett ingripande från lagstiftarens sida för att skydda den svagare parten.

4.1.4 Svar från praktiskt verksamma jurister

Den stora majoriteten praktiskt verksamma jurister är av den uppfattningen att en harmonisering av den europeiska avtalsrätten inte kan uppnås enbart genom att man förlitar sig på marknaden. Risken finns att rättssystemet i det land där avtalsparten med de största ekonomiska resurserna har sitt säte kommer att tillämpas. *Law Society of England and Wales* uppger att det, i fråga om vissa speciella typer av transaktioner, skulle vara mer fördelaktigt om inga åtgärder vidtogs.

4.1.5 Svar från akademiskt verksamma jurister

Den stora majoriteten av den akademiska opinionen motsätter sig alternativ I, med bidragsgivare som påpekar att "praktisk erfarenhet" visar hur inadekvat ett sådant synsätt är. Paviagruppern konstaterar att handelsbruket är alltför fragmenterat till sin karaktär för att kunna motsvara den inre marknadens krav.

Den internationella privaträtten betraktas allmänt som en inadekvat, olämplig eller ofullständig lösning, även om detta betonas i olika hög grad. *Study Group on a European Civil Code* (arbetsgrupp som sysslar med europeisk civilrätt) och Landokommissionen påpekar att internationell privaträtt bl.a. inte är någon lösning vid fall av omedvetet ingående av avtal. Bidragsgivare hävdar att praktikernas intressekonflikter med sina klienter och avsaknaden av relevant, fullständig och fritt tillgänglig information hindrar marknaden från att lösa de problem som finns.

Det anförs dock att dynamiska konkurrenskraftiga förfaranden skulle kunna skapa frivillig harmonisering och att detta är troligare beträffande lagar som främjar i stället för att ingripa. Endast *Society of Public Teachers of Law of United Kingdom and Ireland* ger alternativ I sitt fulla stöd, en förening som också förespråkade alternativ I i fråga om affärsavtal.

4.2 Alternativ II

4.2.1 Svar från regeringarna

Det finns ett massivt stöd för alternativ II bland bidragsgivare från regeringarna, även om många anser att det varken är tillräckligt i sig eller som ett komplement till alternativ III eller alternativ IV.

EU anses kunna spela en central roll när det gäller samordningen av det akademiska arbetet och sponsring och stöd till privata initiativ från marknaden och praktiskt verksamma jurister. Italien stöder alternativ II, men endast som en riktlinje för EG-rätten. Förenade kungarikets regering säger att kommissionen till och med skulle kunna leda initiativ på egen hand i de sektorer där det finns ett klart behov men ingen marknadslösning verkar vara på väg. Den danska regeringen stöder arbetet med att vidareutveckla befintliga standardavtal och alla initiativ för att uppmuntra de näringslivsorganisationer och branschorgan som är involverade i att skissera väl avvägda standardavtal som tar större hänsyn till den svagare avtalspartens intressen samt andra initiativ som kan motivera de små och medelstora företagen att i större utsträckning delta i gränsöverskridande transaktioner. Den stöder också utvecklandet av dispositiva gemensamma avtalsrättsliga principer som skall användas i standardavtal. Slutligen föreslår den danska regeringen – i syfte att motverka initiativlöshet som ett resultat av bristande kunskaper i nationella avtalsrättsliga system, vilket avhåller särskilt konsumenterna samt små och medelstora företag från att delta i gränsöverskridande transaktioner – att företag skall uppmuntras att sprida kunskap om de nationella rättssystemen.

Den österrikiska regeringen uttrycker sitt ogillande av den "institutionalisering" av forskningen som sker i form av ett "europeiskt rättsinstitut".

4.2.2 Svar från näringslivet

Vissa bidragsgivare från **tillverkningsindustrin** är positiva till att det formuleras enhetliga europeiska avtalsrättsliga principer i syfte att stärka den europeiska integrationen. Somliga föreslår att förenklandet av den nationella lagstiftningen och EG-rätten skall prioriteras, varvid onödiga lager av regelverket skall skalas bort. Allmänna principer och riktlinjer kan tjäna som modell för avtal i näringslivet. Frivillig ansökan skulle leda till ett bättre mottagande, vilket redan har skett i samband med konventionen om internationella köp av varor (CISG).

Bidragsgivare från **detaljhandelssektorn** stöder utvecklandet av så kallad mjuk lagstiftning och en förbättring av den befintliga gemenskapslagstiftningens kvalitet, förutsatt att det i den nya lagstiftningen ingår maximistandarder och att man avlägsnar de minimiklausuler som för närvarande gör det möjligt för medlemsstaterna att gå längre än vad som krävs enligt EG-rätten.

Vissa företagare i sektorn för **finansiella tjänster** stöder vidare utredning när det gäller att formulera gemensamma principer. Det har föreslagits att en preliminär bok med principer skall framställas. Bidragsgivarna från **media** motsätter sig i allmänhet alternativ II. Många bidragsgivare från **andra näringslivssektorer** är däremot positivt inställda till främjandet av forskning i syfte att utarbeta gemensamma principer som ett första steg mot harmonisering. Det sägs också att den bästa metoden inte är att gemenskapsinstitutionerna utarbetar riktlinjer, uppförandekodex och standardavtal, särskilt som sådana instrument troligtvis blir bindande och innebär en begränsning av avtalsfriheten. Det anses att sådana instrument endast skulle få stöd hos ekonomiska aktörer.

4.2.3 Svar från konsumentorganisationer

Konsumentorganisationerna är av den åsikten att frivilliga riktlinjer är otillräckliga och kanske inte lämpade för konsumentskydd, eftersom konsumenträtten består av indispositiva lagregler. Av detta skäl är den praktiska betydelsen av frivilliga riktlinjer diskutabel. Två bidragsgivare föreslår att det skulle kunna utarbetas en uppsättning gemensamma principer för konsumenträtt som senare, inom ramen för alternativ IV, skulle kunna omvandlas till indispositiv EG-rätt.

4.2.4 Svar från praktiskt verksamma jurister

Vissa bidragsgivare betraktar komparativa studier i avtalsrätt som en nödvändig förberedelse för alla slags initiativ. De anser att den inre marknadens sätt att fungera skulle kunna förbättras ytterligare om alternativ II fullföljdes. Metoden med "mjuk" harmonisering genom utarbetande av gemensamma principer, som skall vara riktlinjer för lagstiftare och domstolar och samtidigt skall respektera de olika traditionerna i de befintliga rättssystemen, kunde eventuellt med tiden leda till en "modellag". Det har föreslagits att sådana principer skulle kunna inbegripa förmögenhetsrätt och skadeståndsrätt.

Andra bidragsgivare är bekymrade över att icke-bindande instrument som gemensamma principer och standardavtal endast skulle vara av akademiskt intresse och med största sannolikhet inte skulle mottas väl på marknaden och inte genomföras konsekvent. Vidare skulle harmonisering som leder till liknande men inte identiska lagar utgöra en mindre lyckad lösning.

4.2.5 Svar från akademiskt verksamma jurister

Bidragsgivarna ger sitt fulla stöd åt alternativ II. Den stora majoriteten av opinionen, i den mån den kommit till uttryck, är positiv till vidare forskning, utarbetande av gemensamma principer eller en ny version samt främjande av sådant arbete från kommissionens sida. En bidragsgivare föreslår att det skall finnas institutionella arrangemang för återkommande omarbetning av nya versioner. Ett antal bidragsgivare understryker betydelsen av att det utarbetas gemensamma principer och av alternativ II, i allmänhet, som förarbete till alternativ IV. Ett litet antal bidragsgivare är bekymrade. Enligt dessa skulle det innebära ett hot för öppenheten att enbart förlita sig på alternativ II. Vidare har den praktiska betydelsen av gemensamma principer ifrågasatts, särskilt med avseende på att allmänna principer kräver en gemensam nämnare och det finns alltför många luckor för att man skall kunna tala om en sådan.

De källor som skall användas för det kommande arbetet med de gemensamma principerna innefattar ekonomisk analys, gemenskapens regelverk, nationella lagregler och de befintliga studier som gjorts av grupper av akademiker, särskilt Landokommissionen och Paviagruppen.

Stöd har getts åt tanken att gemensamma principer, när de väl antagits, skulle kunna användas som en resurs vid harmonisering av nationell rätt såväl av lagstiftarna som av domstolarna samt som en resurs för att ge struktur åt gemenskapslagstiftningen. Det finns en del bidragsgivare som anser att modellagarna skulle kungöras i enlighet med amerikansk praxis, men några har reserverat sig mot detta. Det har konstaterats att gemensamma principer skulle kunna införas i avtalen av parterna, inklusive genom offentlig upphandling, även om vissa reservationer har gjorts. Det noteras att komparativa rättsutredningar kunde vara en användbar källa till information för marknadens aktörer.

Den komparativa rätten anses underlätta förbättrandet av nationella lagar genom jämförelsen mellan de olika rättssystemen och genom att den befriar det rättsliga tänkandet från dogmatism. Det finns ett behov av en gemensam rättskultur, en gemensam läroplan, en gemensam juridisk litteratur, en gemensam juridisk terminologi och en gemensam rättslig dialog vilket innebär att det behöver skapas specifika institutioner som ett europeiskt rättsinstitut och en europeisk juridisk fakultet. Idén med utarbetandet av standardavtal har också fått visst stöd. Hur dessa skulle mottas beror dock på det sakliga innehållets kvalitet.

4.3 Alternativ III

4.3.1 Svar från regeringarna

Regeringarna är i sina svar oftast positiva till alternativ III. De italienska, portugisiska och polska regeringarna ser alternativ II som ett möjligt steg i riktning mot alternativ IV.

Den franska regeringen efterfrågar större precision när EG-rätten utarbetas, undvikande av att lagstiftningsinstrumenten överlappar varandra (detta har även framförts av den österrikiska regeringen) och effektiva mekanismer för omarbetning av gemenskapsinstrumenten. Den österrikiska regeringen förespråkar att samma modell, om möjligt, används för olika instrument och nämner ångerrätten i konsumentavtalsdirektiven som ett exempel på var detta skulle kunna låta sig göras. Den förespråkar också en förenkling i utformningen och i undantagen från de allmänna bestämmelserna. Slutligen tar den österrikiska regeringen upp möjligheten av en övergång från minimiharmonisering till fullständig harmonisering och konstaterar att principen om ursprungsland inte alltid innebär någon lösning. Den finska regeringen framhåller särskilt att vad gäller konsumentavtalen borde EU fylla ut luckorna i lagen, göra bestämmelserna mer lättbegripliga och minska olikheterna i tolkningen genom att komplettera och konsolidera den befintliga lagstiftningen. Den betonar att målet måste vara en hög nivå av konsumentskydd. Den portugisiska regeringen nämner att det är problematiskt med begrepp som är svåra att införliva i nationell rätt eller som inte har samma innebörd i de olika medlemsstaterna. Förenade kungarikets regering ser stort värde i alternativ III och förespråkar en förenkling av den befintliga lagstiftningen och en förbättring av den kommande lagstiftningen samt anser att den bristande överensstämmelsen mellan de befintliga direktiven och skillnaderna i nationellt genomförande måste åtgärdas. Den dömer inte uttryckligen ut en ytterligare harmonisering av de direktiv om konsumentavtal som endast tillhandahåller minimiharmonisering. Den danska regeringen föreslår att man koncentrerar sig på att slå fast några övergripande principer, hellre än att utarbeta mycket detaljerade bestämmelser på de enskilda områdena, i syfte att minska den bristande samstämmigheten på det nationella planet och gemenskapsplanet. Enligt EES- och Eftaländerna borde de befintliga direktiven uppdateras och anpassas vid behov. I allmänhet föredrar de direktiv som innebär minimiharmonisering.

4.3.2 Svar från näringslivet

De flesta bidragsgivarna från **tillverkningsindustrin** uttrycker sitt stöd för alternativ III, medan en bidragsgivare hävdar att industrin är motvillig till att behöva hantera nya indispositiva bestämmelser som begränsar avtalsfriheten, som inte är motiverade ur affärssynpunkt. Bidragsgivarna från sektorn för **finansiella tjänster** hävdar att en förbättring av den lagstiftning som redan finns kommer att främja utvecklingen mot en inre marknad. Åsikterna varierar om alternativ III inom **mediasektorn**. Några bidragsgivare stöder en heltäckande förbättring av lagstiftningen som består i avlägsnandet av inkonsekvenser, medan andra anser att analysen av de befintliga direktiven måste göras från fall till fall och att en förbättring skulle kunna uppnås genom att lagstiftningen inriktas på avgränsade rättsområden snarare än på fullständig harmonisering. Bidragsgivare från andra **näringslivssektorer** är i allmänhet positiva till en förbättring, samordning och synkronisering av den lagstiftning som redan finns.

4.3.3 Svar från konsumentorganisationer

EU:s befintliga lagstiftning på området för konsumentskydd borde förbättras. Förbättringarna bör även innebära att räckvidden för tillämpningen klargörs, exempelvis genom en enhetlig definition av ordet "konsument" och genom

att informationsskyldighet, gottgörelse och ångerrätt harmoniseras i de olika gemenskapsinstrumenten. Nivån på harmoniseringen bör också höjas. En bidragsgivare noterar att, bortsett från överensstämmelse och konsekvens, måste det alltid finnas plats för nya bestämmelser om konsumentskydd som behandlar specifika problem.

4.3.4 Svar från praktiskt verksamma jurister

Nästan alla bidragsgivare uttrycker sitt stöd för alternativ III, även om några anser att enbart en omarbetning inte räcker till för att göra tillämpningen av olika indispositiva bestämmelser i nationell rätt onödig. En omarbetning av befintlig lagstiftning borde bygga på erfarenheterna av initiativen SLIM och BEST.

4.3.5 Svar från akademiskt verksamma jurister

Det finns ett överväldigande stöd bland akademikerna för en förbättring av befintlig gemenskapslagstiftning och somliga anser att detta skall ges högsta prioritet.

Bland de skäl som angetts till förmån för en förbättring av befintlig gemenskapslagstiftning finns den befintliga terminologins överdrivna vaghet och rörlighet samt möjligheten till större konsekvens, öppenhet och enkelhet i EG-rätten. Ett annat skäl är möjligheten att gå vidare i riktning mot en systematisk ordning av gemensam avtalsrätt, förbättring av samstämmigheten och utfyllnad av luckorna i lagen. EU:s indispositiva avtalsrättsliga bestämmelser skulle också kunna uppdateras.

Enligt majoriteten av den akademiska opinionen, i den mån den kommit till uttryck här, kan emellertid inte en förbättring av EG-rätten lösa kärnproblemen i europeisk avtalsrätt. I bästa fall blir det fråga om en kortsiktig lösning. Likafullt föreslås att det skall skapas ett koncept för förbättring av kommande EG-lagstiftning och att detta skall vara en långsiktig strategi.

Särskilda förslag går ut på att vissa definitioner skall ändras och att harmonisering skall ske av innehållet i olika direktiv, inklusive perioder under vilka det är tillåtet att häva avtalet och rättsverkningarna av hävning. Ytterligare förslag gäller omvandling av direktiv till förordningar och utarbetandet av en europeisk konsumentlag, som omfattar alla befintliga direktiv och möjligen andra lagar om offentligt utverkande och upplåtande av licens på immaterialrättsens område. Det finns också förslag som handlar om utfyllnad av luckor i lagen när det gäller övergången av äganderätten och risken vid konsumentvaror, där en svart lista presenteras med otillåtna avtalsvillkor och bestämmelserna om oskäligen avtalsvillkor utsträcks till att omfatta villkor som inte är standardvillkor samt bestämmelserna om konsumentvaror till att omfatta konsumenttjänster. Ytterligare förslag inbegriper strängare sanktioner för underlåtenhet att iakta upplysningsskyldighet och ett mer omfattande konsumentskydd för de fall då leverantören är insolvent.

4.4 Alternativ IV

4.4.1 Svar från regeringarna

Regeringarnas åsikter om alternativ IV är inte lika homogena som deras åsikter om de andra alternativen.

Den italienska regeringen är av den uppfattningen att övergripande harmonisering skulle kunna äga rum på särskilda områden och nämner som ett exempel konsumentavtalsrätt. Den hävdar att indispositiva bestämmelser i lagstiftningen borde kombineras med dispositiva bestämmelser och att det bör finnas möjlighet att välja en annan tillämplig lag. Den portugisiska regeringen betraktar inte alternativ IV som ett realistiskt kortsiktigt mål utan anser att det är ett alternativ som skulle kunna fullföljas efter det att alternativ II har genomförts. Den föreslår att de akademiska studierna skall fortgå och intensifieras på detta område. Alternativ IV borde utgöras av bestämmelser som skall tillämpas om parterna inte kan komma överens på annat sätt. Indispositiva bestämmelser skulle bara finnas för speciella fall. Den portugisiska regeringen betraktar varken ett direktiv eller en rekommendation som ett lämpligt instrument, eftersom båda leder till skillnader i nationell rätt. De belgiska finans- och ekonomiministrarna är välvilligt inställda till alternativ IV. Den österrikiska regeringen motsätter sig inte uttryckligen alternativ IV, men betonar att det skulle bli en långsiktig och svår uppgift. Den understryker att gemenskapsinstitutionerna inte skulle motsätta sig ett sådant alternativ. Den österrikiska regeringen föreslår att man skall använda instrument som blir tillämpliga endast om parterna kommer överens om detta. På liknade sätt anser de tyska delstaterna att alternativ IV är det lämpliga instrumentet på medellång eller lång sikt förutsatt att det visar sig finnas ett behov. De understryker att gemenskapens nuvarande regelverk skulle behöva införlivas fullt ut och en hög konsumentskyddsnivå skulle behöva garanteras. De tyska delstaterna anser dock inte att EU för närvarande har någon rättslig grund för detta utan konstaterar att frågan om sådan behörighet finns kan behöva studeras vid nästa regeringskonferens 2004. Frågan om EU:s behörighet betonas också av den polska regeringen, som dock skulle kunna tänka sig alternativ IV som en idé om europeisk framtida rättsutveckling. Den österrikiska regeringen understryker behovet av att studera behörighetsfrågan.

EES- och Efta-länderna är skeptiska till utarbetandet av en ny uppsättning indispositiva heltäckande avtalsrättsliga principer, men välkomnar utarbetandet av en uppsättning dispositiva modellprinciper. Den finska regeringen, som motsätter sig en heltäckande lagstiftning som omfattar avtalslagens breda spektrum, anser att det finns visst spelrum för en tänkbar minimiharmonisering inom försäkringsrätten. Även den österrikiska regeringen betonar att försäkringsrätten skulle kunna harmoniseras. Den franska regeringen, motsätter sig, på detta stadium, att en rent europeisk avtalsrätt skulle ersätta nationella lagar, men den har inte uttryckt någon åsikt om bestämmelser som låter de nationella bestämmelserna vara intakta (antingen det gäller opt-in eller opt-out). Förenade kungarikets *Financial Services Authority* anser att tiden inte är mogen för alternativ IV. Den uppfattar det som mycket svårt att genomföra alternativ IV utan att åsidosätta subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna. Detta rör särskilt den automatiska tillämpning av bestämmelser som inte kan uteslutas. Den anser till och med att antagandet av rent valfria modeller, att falla tillbaka på, skulle kräva ytterligare analyser av svagheter i nuvarande system. Den accepterar dock att argument kan komma att framföras för detta i sinom tid. Den danska regeringen betraktar allmän harmonisering som ett mycket omfattande och svårt projekt, som mot bakgrund av subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna endast bör övervägas om det finns klara bevis för att olikartade nationella bestämmelser hindrar en tillfredsställande utveckling av den inre marknaden, att sådana problem inte kan lösas med andra medel och att fördelarna med en harmonisering av detta slag klart överväger nackdelarna. Om sådana bevis kan läggas fram, är den danska regeringen positiv till en rekommendation i vilken man fastställer dispositiva avtalsrättsliga principer som medlemsstaterna skall uppmuntras att iakttä i sin lagstiftning liksom till en rekommendation eller förordning som innehåller bestämmelser om avtal som parterna kan komma överens om skall tillämpas på deras avtal.

Förenade kungarikets regering motsätter sig alternativ IV i alla dess former och anser att det är illa avvägt samt att det troligen kommer att strida mot subsidiaritetsprincipen. EG-rätten skall enligt Förenade kungarikets regering inriktas på vissa speciellt utvalda problem med utgångspunkt i varje enskilt fall.

4.4.2 Svar från näringslivet

Alternativ IV förkastas allmänt av **tillverkningsindustrin**. En sammanslutning påpekar att skapandet av en civillag endast kan vara ett långsiktigt mål och skulle behöva utvecklas steg för steg genom frivillig tillnärmning av nationella lagar så att näringslivet inte plötsligt konfronteras med väldiga anpassningskostnader. Vidare sägs det att alla EU:s åtgärder skall vara berättigade och att EG-rätten borde prövas på grundval av känslighetsanalys, kostnads- och intäktsanalys, proportionalitet och dess betydelse för skapandet av arbetstillfällen eller arbetslöshet. De flesta bidragsgivarna från **media** kan inte se att det finns något behov av att kommissionen ingriper genom ett nytt instrument. En del sammanslutningar motsätter sig alla typer av fasta avtalsvillkor för affärsavtal med motiveringen att det för närvarande inte finns något behov av en europeisk civillag.

Enligt många bidragsgivare från sektorn för **finansiella tjänster** förefaller alternativ IV vara lämpligt som långsiktig målsättning. Det finns olika förslag på hur man på bästa sätt bör gå tillväga: en generell ramlagstiftning, ett direktiv eller en civillag som består av huvudsakligen dispositiva och delvis indispositiva bestämmelser. Ett opt-in-system har föreslagits. Det finns visst stöd för ny heltäckande lagstiftning från **andra näringslivssektorer**, men bara på områden där konkreta problem har kunnat identifieras och som en opt-out-lösning i likhet med CISG eller UCC (United States Uniform Commercial Code).

4.4.3 Svar från konsumentorganisationer

Bidragsgivarna uttrycker olika åsikter om huruvida alternativ IV är nödvändigt och berättigat. Motståndarna gör gällande att det saknas tillräckliga bevis på skada för att motivera åtgärder från EU:s sida och att det i vart fall inte kan påstås förekomma någon snedvridning av konkurrensen. Förespråkarna vill att alternativ IV skall fullföljas men har olika uppfattningar om vilken variant av alternativ IV som är den bästa. Enligt en bidragsgivare skall europeisk avtalsrätt inte införas genom en förordning, eftersom medlemsstaterna skall ges manöverutrymme. En annan vill att alternativ IV skall begränsas till vissa väsentliga aspekter. En organisation hävdar att europeisk konsumenträtt borde inskränkas till minimiharmonisering, eftersom europeisk konsumenträtt endast är avsedd att stärka konsumentens förtroende, medan nationell konsumenträtt är avsedd att skydda den svagare parten. På liknande sätt föreslår en annan bidragsgivare att europeisk avtalsrätt skall innehålla mer kraftfulla konsumentskyddsbestämmelser. Slutligen sägs att europeisk konsumenträtt skulle kunna främja en väl fungerande inre marknad genom att konsumenterna uppmuntras att öka sina gränsöverskridande inköp.

4.4.4 Svar från praktiskt verksamma jurister

Endast 6 av 27 bidragsgivare förkastar helt och hållet förslaget om en europeisk civillag. Särskilt brittiska praktiskt verksamma jurister befarar att den globala betydelsen av brittisk *common law* kommer att bli lidande. Enligt dem skulle det vara minst sagt oproportionerligt att påtvinga medlemsstaterna en indispositiv europeisk avtalsrätt. En bidragsgivare hävdar att en bindande ordning skulle riskera att underminera den befintliga "exporten" av brittisk *common law*, som ger avtalslutande parter över hela världen större rättssäkerhet än vad rättssystem i den civilrättsliga traditionen gör. Det finns exempelvis standardvillkor där brittisk rätt används som utarbetats av *International Swaps Derivatives Association* (sammanslutning för finansinstitut som sysslar med swaps och derivat). *Law society of Scotland* beskriver emellertid alternativ III som det "bättre alternativet", men anser dock inte att det skall fullföljas med uteslutande av alternativen II och IV.

Andra anser att en enhetlig och heltäckande europeisk civillag utgör den bästa lösningen på de problem som identifierats. Det finns dock ingen allmän åsikt om huruvida detta bäst uppnås genom en rekommendation, ett direktiv eller, eftersom direktiv ofta genomförs på ett felaktigt sätt, en förordning. Det finns dock en tendens att opt-in-system föredras. Det är en uppsättning transnationella bestämmelser som efter medlemsstaternas behov även kan väljas av parter i rent nationella avtal. Det föreslås att den första etappen skall bli en enhetlig juridisk terminologi. Nationella principer för offentligrättsliga avtal, förmögenhetsrätt, familjerätt och processrättsliga bestämmelser för tvistemål som har samband med avtalsrätten skall beaktas.

4.4.5 Svar från akademiskt verksamma jurister

Majoriteten av akademikerna är positiva till alternativ IV, även om det anses som en långsiktig strategi eller av somliga som något som passar in i en avlägsen framtid. Det finns också ett direkt motstånd. Det understryks att den europeiska avtalsrättens framgång beror på det materiella innehållets kvalitet. Avgörande för kvaliteten är om bestämmelserna är enkla, klara, tillgängliga, praktiska och begripliga samt om de tar hänsyn till moderna socio-ekonomiska omständigheter och inte är överdrivet abstrakta. Det sägs att europeisk avtalsrätt inte får bli en blek kompromiss mellan olika nationella avtalsrättsliga system utan att de bästa och mest rimliga bestämmelserna måste väljas. Det har även anförts att en rättspositivistisk analys utan hänsyn till de rättsliga konstruktionernas sociala och ekonomiska inverkan är meningslös. När det gäller bestämmelser om underlåtenhet att uppfylla avtalsförpliktelser är en viktig kvalitetsmätare hur väl de återspeglar vad parterna har överenskommit.

Det har kommit varierande förslag på progressivt eller etappvis genomförande, exempelvis genom att en opt-in-metod används innan nationella lagar slutligen ersätts, och att det är nödvändigt med en försöksperiod. Det är angeläget att några medlemsstater kan införa europeisk avtalsrätt före de andra, även om akademikerna motsätter sig detta. En bidragsgivare föreslår att de politiska argumenten för en pan-europeisk kodifiering borde prövas mot bakgrund av en möjlig lagtext.

Många akademiker är för att den nationella rätten slutligen byts ut mot en enhetlig europeisk avtalslag eller europeisk civillag, även om ett stort antal fördrar en opt-in- eller opt-out-lösning, särskilt i fråga om indispositiva eller fakultativa lagregler. Det har noterats att det enligt brittisk rätt är möjligt för avtalsparter att välja 1964 *Uniform Law on the International Sale of goods*, men att det inte har funnits ett enda fall där avtalsparterna har gjort det. Skälen till att inte ersätta nationell rätt innefattar tanken att europeisk kodifiering skulle leda till rättslig rigiditet eller stagnation och tanken att det genom långsiktig samexistens av europeisk och nationell avtalsrätt skulle gå att kombinera fördelarna med att stifta lagar på ett centraliserat och decentraliserat sätt och undvika nackdelarna.

Det finns en stark förkärlek för att använda direkt bindande instrument som en förordning eller ett *ad hoc*-avtal, snarare än ett direktiv eller en rekommendation. Detta beror på att en väl fungerande inre marknad kräver harmonisering inte endast av allmänna principer utan även av rättsregler som styr affärlivet och domstolarnas verksamhet. Det noteras att om det skall gå att undanröja osäkerheten beträffande den rättsliga situationen i andra stater, måste lagbestämmelserna vara identiska från stat till stat. Lagstiftning genom direktiv skulle då göra förfarandet vid juridisk rådgivning och lagstiftning mer komplicerat och mer ineffektivt.

4.5 Andra alternativ. Meddelandets räckvidd

4.5.1 Svar från regeringarna

Tyska Bundesrat anser, samtidigt som det stöder alternativ II och III och långsiktigt alternativ IV, att selektiva harmoniseringsåtgärder skulle kunna användas om det är nödvändigt.

De tyska delstaterna och den österrikiska regeringen är motståndare till att familjerätten och successionsrätten inbegrips. Det belgiska finansministeriet motsätter sig också att familjerättsliga bestämmelser och bestämmelser om fast egendom inbegrips. De tyska delstaterna motsätter sig att förmögenhetsrätten inbegrips. Den österrikiska regeringen tar upp möjligheten att inbegripa skadeståndsrätten. Den franska regeringen förespråkar att avtalsrätten skall ges en snäv innebörd, nämligen genom uteslutande av skadeståndsrätten och förmögenhetsrätten.

Den finska regeringen föreslår, samtidigt som den anser att behovet av nya EG-rättsliga bestämmelser inom försäkringsrätten bör utredas (se alternativ IV), att åtminstone de internationella privaträttsliga bestämmelser som tillämpas på försäkringsavtal skall omvärderas.

Den danska regeringen föreslår att kommissionen först skall koncentrera sig på väl fungerande internationella bestämmelser om domsrätt och tillämplig lag. Den är positiv till en mer detaljerad studie om huruvida en generell harmonisering av avtalsrätten eller delar därav med fördel kan göras i en vidare internationell struktur som Förenta nationerna. CISG nämns som exempel på detta.

De österrikiska och danska regeringarna betonar att principen om avtalsfrihet i framtiden skall vara den allmänna regeln och begränsningar av den skall utgöra undantag.

4.5.2 Svar från näringslivet

Bidragsgivare från **tillverkningsindustrin** ser att det finns ett särskilt behov av harmonisering av preskriptionstider och bestämmelser om begränsning av skadeståndsansvar. Vidare anser de inte det vara motiverat att begränsa arbetet med civilrätten till avtalsrätten. Om målet är att underlätta gränsöverskridande transaktioner, kan inte avtalsrätten isoleras från förmögenhetsrätten. Det finns några förslag om att inbegripa områden som krav på information, skatterätt och bolagsrätt i harmoniseringsprocessen från bidragsgivare i sektorn för **finansiella tjänster**. Som ett alternativt instrument föreslår **mediasektorn** ett system för konsumenträtt liknande Incoterms i avtalsrätten. Kommissionen skulle också kunna tillhandahålla en plattform genom att skapa en hemsida där information om avtalsrätt och en jämförelse mellan olika standardavtalsklausuler skulle kunna göras tillgängliga, enligt förslag från bidragsgivare i **andra näringslivssektorer**.

4.5.3 Svar från konsumentorganisationer

En bidragsgivare anför att Romkonventionen om indispositiva rättsregler borde klargöras genom att det skall krävas att lagen i konsumentens stat tillämpas oberoende av verksamhetens hemvist.

4.5.4 Svar från akademiskt verksamma jurister

De alternativa instrument som föreslås för införandet av europeisk avtalsrätt är principer som kan utformas på ett friare sätt än ordinarie lagstiftning, för att vara tillgängliga medan de fortfarande äger en bindande rättskällas auktoritet, *ad hoc*-avtal samt modellagar som används i Förenta staterna. Ytterligare tekniker innefattar en ändring av internationell privaträtt i syfte att möjliggöra antagandet av gemensamma principer som en "autonom partiell rättsordning". Det noteras att ett system med rättsregler för gränsöverskridande avtal skulle kunna kopieras ensidigt i nationell lag.

Det finns förslag om att indispositiva och dispositiva bestämmelser skall ingå och förslag om att konsumenträtten kodifieras och kombineras med europeisk avtalsrätt i ett enda instrument. Det föreslås att det bör göras en distinktion mellan konsumentavtal och affärsavtal (och att små och medelstora företag kanske skulle få särskild behandling) eller mellan indispositiva och dispositiva bestämmelser. En del bidragsgivare föreslår en ytterligare distinktion mellan bindande informationsskyldighet och indispositiva resultatrelaterade bestämmelser. Det föreslås att det som en politisk kompromiss skulle kunna finnas en rad tillåtna skydds nivåer när det gäller indispositiva bestämmelser eller strikt definierade alternativ för den nationella lagstiftaren, kombinerade med ett opt-in-system för dispositiva bestämmelser. En bidragsgivare föreslår att endast indispositiva bestämmelser skall harmoniseras.

Några förslag handlar om att bestämmelser borde utarbetas på särskilt problematiska områden först, det vill säga upprättande av avtal och säkerhet i lös egendom. Andra akademiker föreslår att det till slut skall bli en europeisk civillag eller ett enande av "nedärvd lag". En av dem påpekar att ämnesspecifika lagar kan leda till problem i nationell rätt. Några bidragsgivare föreslår att man skall inbegripa bestämmelser som rör hela avtalsrätten, inte bara avtal och skadestånd (överträdelse) utan även restitution (oskäligen vinning) och förmögenhetsrättsliga bestämmelser, inklusive överlåtelse, immaterialrättsliga bestämmelser, säkerheter, de senare med företräde, samt trustar. Utöver dessa områden har konsumenträtten, familjerätten, arbetsrätten, bolagsrätten, offentlig upphandling och obeståndsrätt nämnts. En bidragsgivare föreslog att EU inte borde ingripa på områden där internationella konventioner om materiell civilrätt som CMR och COTIF har ratificerats av alla medlemsstater.

Det efterfrågas ökad internationell samordning, som bland annat innebär att kommissionen skall samarbeta med FN-organ som UNCITRAL och UNIDROIT och att de medlemsstater som inte har ratificerat konventionen om internationella köp av varor skall göra det. Paviagruppen kritiserar dock konventionen för att närbesläktade transaktioner inte beaktas och för att det finns många luckor i den.

Andra förslag rör harmonisering av rättegångsförfarandet i tvistemål och förbättring av den internationella privaträtten.

5. NÄSTA STEG

Kommissionen har ännu inte dragit några slutsatser av vad som anförts. Den har för avsikt att lägga fram sina synpunkter och rekommendationer, om möjligt i form av en grön- eller vitbok i slutet av 2002. I det dokumentet avser kommissionen att göra följande:

- Identifiera de områden där mångfalden i den nationella lagstiftningen på avtalsrättsens område kan underminera en väl fungerande inre marknad och en enhetlig tillämpning av EG-rätten.
- Beskriva mer detaljerat det eller de handlingsalternativ på det avtalsrättsliga området som kommissionen föredrar, mot bakgrund av resultaten från samrådet. I detta sammanhang kommer förbättringen av befintlig gemenskapslagstiftning att fullföljas och kommissionen vill premiera de framförda förslagen till lagstiftning i syfte att konsolidera befintlig EG-rätt på flera områden.
- Utarbeta en handlingsplan för kronologiskt genomförande av kommissionens strategiska slutsatser.

Tillägg I

FÖRTECKNING ÖVER ALLA INTRESSETER SOM LÄMNAT BIDRAG

I följande förteckning över bidragsgivare uppges inte namnen på de bidragsgivare som särskilt begärt att få behandlas konfidentiellt. Bidragsgivarna är uppräknade i kategorier i enlighet med det klassificeringssystem som kommissionen använder när den analyserar bidragen. Ordningen på namnen har inget samband med den ordning i vilken de mottogs och den har heller inget samband med någon förmodad bedömning av bidragens relativa betydelse.

1. REGERINGAR
 - 1.1 Bayerisches Staatsministerium der Justiz, Wilfried Krames, Regierungsdirektor, München
 - 1.2 Efta, Europeiska frihandelssammanslutningen, Einar Tamimi, Bryssel
 - 1.3 Finska justitiedepartementet
 - 1.4 Polens regering
 - 1.5 Bundesrat (resolution)
 - 1.6 Förenade kungarikets regering
 - 1.7 Italiens regering, Ministero Affari Esteri
 - 1.8 Portugals regering
 - 1.9 Belgiska finansministeriet (*)
 - 1.10 Belgiska ekonomiministeriet (*)
 - 1.11 Belgiska bank- och finanskommissionen (*)
 - 1.12 Förenade kungariket Financial Services Authority
 - 1.13 Svenska Konsumentverket och Konsumentombudsmannen
 - 1.14 Österrikes regering
 - 1.15 Frankrikes regering
 - 1.16 Finska Konsumentombudsmannen och Konsumentverket
 - 1.17 Danmarks regering
2. NÄRINGSLIVET
 - 2.1 **Tillverkningsindustri**
 - 2.1.1 Bundesverband der Deutschen Industrie, Abteilung Recht, Wettbewerbspolitik und Versicherung, Berlin
 - 2.1.2 Chambre de Métiers, Paris

-
- 2.1.3 Deutscher Industrie und Handelskammertag, Bryssel
- 2.1.4 VDMA Verband Deutscher Maschinen- und Anlagenbau, Holger Kunze, Bryssel
- 2.1.5 Zentralverband Deutsches Baugewerbe, Rechtsanwalt Elmar Esser, Berlin
- 2.1.6 Orgalime
- 2.2 **Detaljhandel**
- 2.2.1 [konfidentiell behandling begärd]
- 2.2.2 FEDSA, Federation of European Direct Selling Associations, Bryssel
- 2.3 **Finansiella tjänster**
- 2.3.1 Barclays PLC, Bill Eldridge, EU Adviser's Office, London
- 2.3.2 Bundesverband Deutscher Banken, e.V., Wulf Hartmann, Berlin
- 2.3.3 Bundesverband der Deutschen Volks- und Raiffeisenbanken, Bundesverband der Öffentlichen Banken Deutschlands, Deutscher Sparkassen- und Giroverband e.V
Dr. Danco, Berlin
- 2.3.4 Comité Européen des Assurances, Bryssel
- 2.3.5 London Investment Banking Association, Timothy Baker, Director, London
- 2.3.6 Servizi Interbancari SpA, Sandro Molinari, Dr. hon. c. Cav., Presidente
- 2.3.7 Zurich Financial Services (UKISA), Adrian Baskerville, Director, Legal Services, London
- 2.3.8 Eurofinas (European Federation of Finance House Associations)
- 2.3.9 Euronext SA (*)
- 2.3.10 Nasdaq Europe SA (*)
- 2.3.11 Association of European Co-operative and Mutual Insurers
- 2.3.12 European Mortgage Federation
- 2.4 **Media**
- 2.4.1 Advertising Association, Phil Murphy, London
- 2.4.2 European Publishers Council, Angela Mills, Executive Director, Oxford
- 2.4.3 Federation of European Publishers, Anne Bergmann-Tahon, Deputy Director, Bryssel
- 2.4.4 Motion Picture Association, Laurence Djolakian, European Office, Bryssel
- 2.4.5 Neuromedia International, Lyon
- 2.4.6 Pyramide Europe, Gwen Thomas, General Manager, London

-
- 2.4.7 UK Publishers Association
 - 2.4.8 [konfidentiell behandling begärd]
 - 2.4.9 British Copyright Council, London
 - 2.4.10 British Music Rights
 - 2.4.11 ENPA, European Newspaper Publishers' Association, Bryssel

 - 2.5 **Övriga**
 - 2.5.1 Business Software Alliance, Bryssel
 - 2.5.2 Electricity Association, Jeff Woodhams, Head of Procurement Group, London
 - 2.5.3 EuroCommerce, Bryssel
 - 2.5.4 International Chamber of Commerce, Ayesha Hassan, Senior Policy Manager, Electronic Commerce, Telecommunication and IT, Paris
 - 2.5.5 MEDEF, Mouvement des Entreprises de France, Jacques Creyssel, Paris
 - 2.5.6 NECP, New Engineering Contract Panel of the Institution of Civil Engineers, Nigel Shaw, London
 - 2.5.7 UEAPME, European Association for Craft, Trades and Small and Medium-Sized Enterprises, Bryssel
 - 2.5.8 Wirtschaftskammer Österreich, Abteilungsleiter Univ. Doz. Dr. Hanspeter Hanreich, Wien
 - 2.5.9 Bundesverband der Freien Berufe (BFB), Berlin
 - 2.5.10 Stockholms Handelskammare
 - 2.5.11 International Chamber of Shipping and EC Shipowners' Associations
 - 2.5.12 Confederation of Business and Industry
 - 2.5.13 Europeiska samarbetsorganisationen för nationella arbetsgivarföreningar och industriförbund (Unice)
 - 2.5.14 European Federation of Leasing Company Associations
 - 2.5.15 Det svenska IT-rättsliga observatoriet (**)
 - 2.5.16 [konfidentiell behandling begärd]
 - 2.5.17 Leaseurope, Bryssel
 - 2.5.18 FEDMA, Federation of European Direct Marketing, Bryssel

 - 3. KONSUMENTSAMMANSLUTNINGAR
 - 3.1 BEUC, The European Consumers' Organisation, Legal Department, Bryssel
 - 3.2 Consumers' Association, Alison Lindley, Principal Lawyer, London
 - 3.3 European Consumer Law Group, Bryssel

-
- 3.4 Union Fédérale des Consommateurs
- 3.5 Belgiska konsumentrådet (*)
4. PRAKTISKT VERKSAMMA JURISTER
- 4.1 Bar Council of England and Wales, Evanna Fruithof, Director, Bryssel
- 4.2 Paolo Bernardini, Dr. Giudice presso il Tribunale civile di Lucca
- 4.3 Heiko Büsing, Rechtsreferendar, Göttingen
- 4.4 Bundesnotarkammer Deutschland, Dr. Jens Fleischhauer, Geschäftsführer, Köln
- 4.5 BRAK, Bundesrechtsanwaltskammer Deutschland, Büro Brüssel
- 4.6 CentreBar, Prof. Arnold Vahrenwald, München
- 4.7 CMS Cameron McKenna and CMS Bureau Francis Lefebvre, Nathalie Biesel-Wood, Bryssel
- 4.8 Nicolas Charbit, Lawyer
- 4.9 COMBAR, Commercial Bar Association, William Blair, London
- 4.10 Conférence des Notariats de l'Union Européenne, Bryssel
- 4.11 Deutscher Anwaltverein, Ausschuss für internationalen Rechtsverkehr, Prof. Dr. Hans-Jürgen Hellwig, Frankfurt am Main
- 4.12 Deutscher Notarverein, Berlin
- 4.13 Herbert Gassner, Dr., Landesgericht Eisenstadt
- 4.14 Harvey McGregor Q.C., barrister, England
- 4.15 Eric Gummers, Amhurst Brown Colombotti, solicitors, London
- 4.16 Adrian Jack, barrister, Enterprise Chambers, London
- 4.17 Achim Kampf, Leiter Euro Info Centre, Mannheim & Joachim Förster, Bereichsstellenleiter Recht, Euro Info Centre, Mannheim
- 4.18 Landesnotarkammer Bayern, Dr. Bracker, Präsident, München
- 4.19 Lovells Boesebeck Droste, London
- 4.20 Österreichischer Rechtsanwaltskammertag, Dr. Klaus Hoffmann, Präsident, Wien
- 4.21 Observatorio Juridico Transfronterio Iuris Muga, Colegio de Abogados de Gipuzkoa, San Sebastian

- 4.22, 4.22a The Law Society of England and Wales, Hilary Siddle, Chair, Law Reform Board, London
- 4.23 Österreichische Notariatskammer
- 4.24 Sveriges Advokatsamfund
- 4.25 Consiglio dell'Ordine degli Avvocati di Torino
- 4.26 Consiglio dell'Ordine degli Avvocati di Milano
- 4.27 The Law Society of Scotland
5. AKADEMIKER
- 5.1 Academia dei Giusprivatisti Europei, Prof. Giuseppe Gandolfi, Prof. José Luis de los Mozos, Pavia
- 5.2 Rainer Bakker, Professor Dr. iur., Fachhochschule Konstanz
- 5.3, 5.3a Christian von Bar, Prof. Dr. iur., Direktor des Instituts für Internationales Privatrecht und Rechtsvergleichung, Universität Osnabrück
- 5.4, 5.4a Prof. Dr. Basedow, Direktor des Max-Planck-Institutes für Ausländisches und Internationales Privatrecht, Hamburg
- 5.5 Sergio Cámara Lapuente, Prof. Dr., Departamento de Derecho, University of La Rioja
- 5.6 Georges Th. Daskarolis, Professeur, Demokritos University, Thrace, Grekland
- 5.7 Christina Duevang Tvarnø, Ass. Prof. Ph.d., MSc in Business Administration and Commercial Law, Copenhagen Business School
- 5.8 Juridiska fakulteten, Uppsala universitet, Sverige
- 5.9 Marcel Fontaine, Professeur, Directeur du Centre de droit des obligations, Université catholique de Louvain
- 5.10 Andreas Furrer, Prof. Dr., Forschungsstelle für Internationalisiertes und Europäisiertes Privatrecht, Universität Luzern, Luzern
- 5.11 Gabriel García Cantero, Catedrático de Derecho Civil, Emérito de la Universidad de Zaragoza
- 5.12 María Paz García Rubio, Dr., Catedrática de Derecho Civil & Javier Lete, Dr., Profesor Titular de Derecho Civil, University of Santiago de Compostela
- 5.13 Silvia Gaspar Lera, Profesora de Derecho Civil, Universidad de Zaragoza
- 5.14 Walter van Gerven, Professor em. University of Leuven and University of Maastricht

-
- 5.15 Alain Ghozi, Professeur à l' Université Panthéon-Assas, Paris II
- 5.16 Sir Roy Goode QC, Emeritus Professor of Law, University of Oxford
- 5.17 Dr. Aristide N. Hatzis, Lecturer, University of Athens
- 5.18 Iannarelli Antonio, Prof. Ordinario di diritto agrario, Università di Bari & Nicola Scannicchio, Prof. Straordinario di diritto privato, Università di Bari
- 5.19 Jane Kaufmann Winn, Professor, Dedman Law School, Southern Methodist University, Dallas
- 5.20 Christoph Krampe, Prof. Dr., Lehrstuhl für Zivilrecht, Antike Rechtsgeschichte und Roemisches Recht, Ruhr-Universität Bochum
- 5.21 Carlos Lalana del Castillo, Universidad de Zaragoza
- 5.22, 5.22a Stefan Leible, Priv. Doz. Dr., Lehrstuhl für Zivilrecht, Universität Bayreuth
- 5.23 Carlos Martinez de Aguirre, Catedrático de Derecho Civil, Universidad de Zaragoza
- 5.24 Polish academics advising Polish government: Andrzej Całus, Marian Kepiński, Jerzy Rajski and Stanisław Sołtysiński
- 5.25 Project Group: Restatement of European Insurance Contract Law, Chairman Prof. Dr. Fritz Reichert-Facilides LL.M., Universität Innsbruck
- 5.26 Peter G. Stein, Queens' College, Cambridge, Emeritus Professor of Civil Law in the University of Cambridge and Vice-President of the Academy of European Private Lawyers
- 5.27 Anna Quinones Escámez, Pompeu Fabra University, Barcelona
- 5.28 Norbert Reich, Prof. Dr. Dr. h.c., Rector, Riga Graduate School of Law
- 5.29, 5.29a Oliver Remien, Priv. Doz. Dr., Max-Planck-Institut Hamburg, Universität Würzburg
- 5.30 Pietro Rescigno, prof. ord. f. r. dell' Università "La Sapienza" di Roma
- 5.31 Christoph U. Schmid, European University Institute, Florence
- 5.32 Martin Schmidt-Kessel, Universität Freiburg
- 5.33 Hans Schulte-Noelke, Professor, Dr. iur., Universität Bielefeld
- 5.34 Reiner Schulze, Professor, Dr. Dr. h.c. Centrum für Europäisches Privatrecht an der Universität Münster & Hans Schulte-Noelke, Professor, Dr., Universität Bielefeld
- 5.35 José Antonio Serrano García, Professor Titular de Derecho Civil en la Universidad de Zaragoza

-
- 5.36, 5.36a Jan M. Smits, Professor of European Private Law, Maastricht University
- 5.37 Society of Public Teachers of Law of Great Britain and Northern Ireland, J.R. Bradgate, University of Sheffield
- 5.38 Hans-Jürgen Sonnenberger, Dr. Dr. h.c., Universität München
- 5.39 Ansgar Staudinger, Dr., Universität Münster
- 5.40 Stockholms Handelshögskola, Prof. Juris dr. Christina Hultmark Ramberg
- 5.41 Study Group on a European Civil Code, Professor Dr. Dr. h.c. mult. Ole Lando & Christian v. Bar, Professor, Dr., Universität Osnabrück
- 5.42 Issac Tena Piazuelo, Professor de la Facultad de Derecho, Universidad de Zaragoza
- 5.43 Mitsutaka Tsunoda, Prof., University of the Ryukyus, Nishihara Okinawa, Japan
- 5.44, 5.44a Thomas Wilhelmsson, Professor of Civil and Commercial Law, University of Helsinki, Member of the Lando Commission
- 5.45 Alexander Wittwer, European Institute of Public Administration, Luxembourg & Heinz Barta, Institut für Zivilrecht, Universität Innsbruck
- 5.46 Manfred Wolf, Prof. Dr., Johann Wolfgang Goethe-Universität, Frankfurt am Main
- 5.47 Zboralska Grazyna, LL.M. & Bernard Lukanko, LL.M., Europa-Universität Viadrina, Frankfurt/Oder
- 5.48 Professor Dr. M. W. Hesselink, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Amsterdam
- 5.49 Lunds universitet, Juridiska fakulteten
- 5.50 Prof. Dr. LL.M. Josef Drexl, University of Munich
- 5.51 Geraint Howells, University of Sheffield
- 5.52 Professor Massimo Bianca
- 5.53 Prof. Ugo Mattei, University of Torino and UC Hastings
- 5.54 Prof. Hans-Peter Schwintowski
- 5.55 Prof. Dr. Roger Van den Bergh, University of Rotterdam
- 5.56 Hugh Collins, London School of Economics
- 5.57 Professors Grundman & Kerber, Universities of Erlangen-Nürnberg and Marburg
- 5.58 U. Drobniq, Hamburg

-
- 5.59 Du Laing, Leuven
- 5.60 Jean Sace, ULB
- 5.61 Stockholms universitet, Juridiska fakulteten
- 5.62 Prof. Jean-Baptiste Racine och DEA-studenter vid universitetet i Nice
- 5.63 Kim Østergaard, Research Fellow, Copenhagen Business School, Law Department
- 5.64 Prof. Dr. iur. Holger Fleischer, Dipl. Kfm., LL.M., Göttingen
- 5.65 Prof. Dr. iur. Peter Mankowski, Lehrstuhl für Bürgerliches Recht, Internationales Privat- und Prozessrecht und Rechtsvergleichung an der Universität Hamburg
- 5.66 Ulrich Magnus, University of Hamburg
- 5.67 Hans-W. Micklitz, Professor an der Universität Bamberg, Inhaber des Lehrstuhls für Privatrecht, insbes. Handels-, Gesellschafts- und Wirtschaftsrechts, Jean Monnet Lehrstuhl für Europäisches Wirtschaftsrecht
- 5.68 Stefano Troiano
- 5.69 Fernando Martínez Sanz
- 5.70 Professor Dr. Wulf-Henning Roth, LL.M. (Harvard), Direktor des Instituts für Internationales Privatrecht und Rechtsvergleichung und des Zentrums für Europäisches Wirtschaftsrecht der Universität Bonn
- 5.71 Filali Osman, University Lyon (II)
- 5.72 Antonio Lordi, Dottore di Ricerca in Diritto Privato dell'Economia
- 5.72 Prof. Nicola Scannicchio, University of Bari
- 5.73 UMR Régulation des activités économiques, University of Paris (I) Panthéon-Sorbonne
- 5.74 ERA-Forum, Academy of European Law Trier, submission of Hans J. Sonnenberger
- 5.75 ERA-Forum, Academy of European Law Trier, submission of Jean-Baptiste Racine
- 5.76 ERA-Forum, Academy of European Law Trier, submission of Gerhard Wagner
- 5.77 ERA-Forum, Academy of European Law Trier, submission of Klaus-Heiner Lehne
- 5.77 ERA-Forum, Academy of European Law Trier, submission of Sergio Camara Lapuente
- 5.78 ERA-Forum, Academy of European Law Trier, panel discussion summarised by Angelika Fuchs
- 5.79 ERA-Forum, Academy of European Law Trier, submission of Richard Crowe
- 5.80 Prof Jules Stuyck

- 5.81 Prof. Andreas Schwartz
- 5.82 Prof. Hugh Beale
- 5.83 Prof. Mauro Bussani
- 5.84 Prof. Gerrit de Geest
- 5.85 Prof. Bernard Tilleman
- 5.86 Prof. Christian Kirchner

(*) Ingår i det belgiska justitieministeriets ståndpunkt som är en syntes av de olika bidrag som mottagits och inte en ståndpunkt från den belgiska regeringen som sådan.

(**) Svaret från det svenska IT-rättsliga observatoriet har behandlats som ett svar från näringslivet, eftersom de flesta medlemmarna i observatoriet är företrädare för IT-företag.

Tillägg 2

STATISTISK ANALYS AV BIDRAGEN

	Regeringar	Näringsliv (****)	Konsument- organisa- tioner	Praktiskt verksammas jurister	Akademiker (**)	Totalt
Österrike	1	1	0	3	1	6
Belgien	1 (*)	0	0	0	2	3 (*)
Danmark	1	0	0	0	2	3
Finland	2	0	0	0	1	3
Frankrike	1	2	1	1	4	9
Tyskland	2	8	0	7	30	47
Grekland	0	0	0	0	2	2
Irland	0	0	0	0	0	0
Italien	1	1	0	3	9	14
Luxemburg	0	0	0	0	0	0
Nederländerna	0	0	0	0	8	8
Portugal	1	0	0	0	0	1
Spanien	0	1	0	1	10	12
Sverige	1	2	0	1	4	8
Förenade kungariket	2	11	1	7 (***)	6	27
Internationellt med EU	0	21	2	4	4	31
EU totalt	13	47	4	27	83	174
Icke EU	2	0	0	0	5	7
Totalt	15	47	4	27	81	181

(*) Den belgiska regeringens bidrag är en syntes som sammanställts av justitieministeriet, bestående av yttranden från finans- och ekonomiministerierna, belgiska bank- och finanskommissionen, Euronext SA, Nasdaq Europe SA och det belgiska konsumentrådet. För denna statistiks ändamål, behandlas detta bidrag som ett bidrag från regeringen. Det är dock inte en ståndpunkt från den belgiska regeringen som sådan.

(**) Indelningen av akademiska svar med avseende på nationalitet har grundats, utom när det gäller svar från internationella grupper, på de berörda universitetens lokalisering. Där personer från institutioner i mer än ett land har samarbetat, har bidraget betraktats som internationellt. Om två separata framställningar erhållits från en person har dessa räknats som ett kombinerat bidrag. Framställningen från Society of Public Teachers of Law of the United Kingdom and Ireland har behandlats som en framställning från Förenade kungariket.

(***) De båda framställningarna från the Law Society of England and Wales har behandlats som en framställning.

(****) Svaret från det svenska IT-rättsliga observatoriet har behandlats som ett svar från näringslivet därför att de flesta medlemmarna i observatoriet är företrädare för IT-företag.